

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Andra Kammaren. N:o 19.

Onsdagen den 15 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att kapten J. M. Ekströmer till följd af en akut luftrörskatarr är förhindrad att under de närmaste dagarne bevista Riksdagens sammanträden, intygar

Stockholm den 15 mars 1893.

Jonas Wærn
Med. professor.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. Gethe* under fjorton dagar från och med den 22 dennes.

§ 3.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkterna 1—7.

Biföllos.

Punkten 8.

Mom. a).

Biföllos.

Under *mom. b)* hemställde utskottet, bland annat, att Riksdagen, vid bifall till utskottets under *mom. a)* gjorda hemställan, måtte be-
Andra Kammarens Prot. 1893. N:o 19.

sluta, att, i mån af nuvarande förste bataljonsläkares afgång, de till tjänsteåldern äldste bataljonsläkarne vid armén intill ett antal af 39 skola i tur och ordning utöfver de dem enligt stat tillkommande löneförmåner komma i åtnjutande af tillägg i lönen med 900 kronor och i dagaflöningen med 1 krona samt inqvarteringsersättning, der sådan enligt gällande föreskrifter skall utgå och af statsmedel gäldas, med skilnaden emellan den för förste och andre bataljonsläkare nu bestämda så beskaffade ersättning.

I fråga härom anförde:

Herr R. Berg: Kammaren har genom sitt nyss i mom. a) af förevarande punkt fattade beslut godkänt så väl Kongl. Maj:ts som utskottets hemställan med afseende å förste och andre bataljonsläkarnes öfverflyttande till en gemensam rubrik »bataljonsläkare» med åtnjutande af löneförmåner i likhet med hvad för andre bataljonsläkarne för närvarande är bestämdt.

I mom. b) har utskottet, äfvenledes i hufvudsak lika med Kongl. Maj:t, föreslagit, att ett visst antal eller 39 bataljonsläkare skulle komma i åtnjutande af ett lönetillägg, motsvarande skilnaden emellan nuvarande förste och andre bataljonsläkares löneförmåner. Men utskottet skiljer sig från Kongl. Maj:t i hvad som rörer anslagets natur och vilkoren för att komma i åtnjutande af ifrågavarande lönetillägg.

I afseende på anslagets natur har utskottet i andra stycket af föreliggande mom. b) föreslagit, att de för ifrågavarande lönetillägg erforderliga medel skulle, äfvenledes i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag, öfverföras från en del nu befintliga anslagstitlar, men till *ett särskildt förslagsanslag*, då deremot Kongl. Maj:t föreslagit, att ifrågavarande medel skulle från nyssnämnda anslagstitlar öfverföras till det *förut befintliga*, fast ordinarie anslaget till *pensioner och stipendier för fällläkarecorpset*, dock under derutaf betingad förändrad benämning af detta senare anslag.

Ehuru jag icke delar utskottets åsigt i detta afseende, enär det samma efter mitt förmenande icke innebär någon förbättring, skulle jag dock icke göra något yrkande om ändring häruti, då den saken borde vara af mindre vikt.

Beträffande vilkoren för att komma i åtnjutande af ifrågavarande lönetillägg har utskottet, såsom synes af första stycket af mom. b), föreslagit, att »de till tjänsteåldern äldste bataljonsläkarne vid armén intill ett antal af 39 skola i tur och ordning komma i åtnjutande af lönetillägg, hvarigenom hvarje bataljonsläkare tillförsäkrades en oafvislig rättighet att i mån af tjänsteålder blifva tilldelad detta lönetillägg; då deremot Kongl. Maj:ts förslag afser att ifrågavarande 39 äldsta bataljonsläkare skulle förklaras berättigade till detta lönetillägg i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvade lämpligt, det vill säga att, vid tilldelande af i fråga varande lönetillägg åt bataljonsläkarne skulle de underkastas samma pröfning, som nu eger rum vid öfriga tjänstemäns uppflyttning i högre lönegrad eller vid tilldelande af ålderstillägg, så att det icke skulle kunna ifrågakomma, att en

bataljonsläkare, som af en eller annan orsak funnes olämplig såsom sådan, likvisst skulle vara berättigad till ifrågavarande lönetillägg. Utskottet säger sjelft på sid. 14, att detta lönetillägg är närmast jemförligt med ålderstillägg, för hvilkas erhållande det för närvarande är föreskrifvet en af vederbörande väl vitsordad tjänstgöring.

Med anledning häraf skall jag, herr talman, tillåta mig föreslå, att, med godkännande i öfrigt af utskottets hemställan i det föreliggande momentet, näst efter ordet »ordning» på 4 raden i första stycket må inskjutas en så lydande mening: »och under förutsättning, att deras tjänstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad». Nämnda stycke skulle i så fall få följande lydelse: »vid bifall härtill *dels* beslutar, att, i mån af nuvarande förste bataljonsläkares afgang, de till tjänsteåldern äldste bataljonsläkarne vid armén intill ett antal af 39 skola i tur och ordning och under förutsättning, att deras tjänstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad, utöfver de dem enligt stat tillkommande löneförmåner komma i åtnjutande af tillägg i lönen med 900 kronor och i dagaflöningen med 1 krona samt inqvarteringsersättning, der sådan enligt gällande föreskrifter skall utgå och af statsmedel gäldas, med skilnaden emellan den för förste och andre bataljonsläkare nu bestämda så beskaffade ersättning».

Jag ber äfven få nämna, att ett lika lydande tillägg blifvit vid förmiddagens plenum af medkammaren beslutadt.

Herr Andersson i Högkil: Då jag vid ärendets första förberedande behandling inom utskottet uttalat mig för rent bifall till Kongl. Maj:ts förslag angående villkoren för bataljonsläkares erhållande af ett sådant lönetillägg, så är det klart, att jag för min del icke kan hafva något emot det förslag, som framstälts af den föregående talaren, utan skall jag be att få förena mig i hans yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan, med den af herr Berg föreslagna ändring, eller att näst efter orden »tur och ordning» insattes orden »och under förutsättning att deras tjänstgöring blifvit af vederbörande väl vitsordad.»

Punkterna 9 – 26.

Biföllos.

Efter föredragning härnäst af *punkten 27 mom. a)*, innefattande utskottets hemställan om ökning i anslaget till beväringsemanskapets vapenöfningar, begärdes ordet af

Herr Jonsson i Hof, som anförde: Jag anser, herr talman, att man vid denna punkt lämpligen bör göra ett uttalande rörande användningen af det stora anslag, hvarom här är fråga.

Jag skall då till en början erinra herrarne hurusom, då denna kammare för några dagar sedan behandlade ett tillfälligt utskotts betänkande rörande meddelande af undervisning i räkning och skrif-

ning åt de värnpligtige, en reservation antogs, som i viss mån gick i motionärens syfte, och att en talare på skånebänken yttrade vid samma tillfälle — enligt min tanke mycket riktigt — att det vore af yttersta vikt, att beväringsens handledning i ifrågavarande ämnen sköttes så, att den vunne anklang hos folket. Och lika rätt som jag tror han hade i sin uppfattning vid den punkten, lika rätt anser jag det vara att vid behandlingen af den punkt, som nu är före, uttala några förhoppningar och önskningar rörande det sätt, hvarpå beväringsens vapenöfningar skola bedrifvas.

Det har sagts, att rekryterna vid de i Stockholm förlagda garnisonstrupperna icke förr än efter flera månaders öfningar kommanderas ut på vaktposttjänstgöring, emedan de behöfva använda så lång tid för att lära sig den mängd helsningar och honnörsaffärer, som de måste kunna för att icke begå något fel i detta slags tjänstgöring. Jag tror nu visserligen icke, att de värnpligtige äro underkastade en så vidlyftig öfning i dessa stycken, men säkert är, att äfven den tid, som offras på deras utbildning i denna del af tjänsten, är mer än tillräcklig, om man utgår derifrån, att hvarje timme och hvarje dag, som användas på deras öfningar, böra i främsta rummet riktas på meddelandet af sådan undervisning, att de verkligen kunna föra sitt vapen, om de en gång måste rycka ut i strid. Förutom denna honnörsundervisning, hvarpå de värnpligtige sjelfva anse att det användes allt för mycken tid, torde också åtskilligt annat af öfningarna, som icke kan sägas vara effektivt för de värnpligtiges krigsbildning, betydligt kunna förenklas. Det har under höstens lopp både enskildt af fackmän och offentligt i pressen uttryckts den förhoppningen, att med antagandet af den nya arméorganisationen skulle en bättre sakersnas ordning i detta afseende komma att införas.

Jag tror visserligen, att *något* redan blifvit åtgjordt i detta afseende, men jag antager, att det ytterligare bör kunna göras något till förenklade af alla dessa detaljer i exercisen, hvilka egentligen icke hafva något att betyda i fråga om de värnpligtiges utbildning för *krigstjenst*. Det finnes åtminstone ett handgrepp, som redan borttagits inom åtskilliga utländska arméer, nemligen detta »skyldra gevär», som icke har stor betydelse för utbildningen. Jag föreställer mig, att, om de timmar eller dagar, som användas för inöfvande af detta handgrepp, i stället egnades åt mera öfning i såväl strids-skjutning som i träffsäkerhet och dylikt, detta skulle vara en ganska betydlig vinst i afseende på beväringsynglingens utbildning.

Afsigten med detta mitt yttrande har ingalunda varit att på något sätt klandra chefen för landförsvarsdepartementet, ty redan lärar, såsom jag nyss yttrat, något vara i detta afseende satt i verket, utan meningen har varit att stödja honom och andra, som önska, att vi måtte gå än längre i denna riktning. Det är endast i detta syfte, som jag tagit mig friheten att uttala dessa önskningar under förvisning, att desamma skola delas af det stora flertalet af denna kammars ledamöter.

Något annat yrkande än på bifall till utskottets förslag har jag emellertid icke att göra.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Olson* i Stensdalen, *Persson* i Heljebol, *Olsson* i Ornakärr, *Nilsson* i Vrångebol, *Vahlin*, *O. Olsson* från Stockholm, *Fjällbäck*, *Anderson* i Hasselbol, *Nydahl*, *Erickson* i Bjersby, *Jansson* i Saxhyttan, *Hammarström*, *Norman*, *Wallbom*, *Wallis*, *Aulin*, *Truedsson*, *Gunnar Eriksson*, *Halvar Eriksson*, *Eliasson* i Oktorp, *Olsson* i Kyrkebol, *Bromée*, *Nordin*, *Dahlstedt*, *Hahn*, *Boström* i Bodbyn, *Wikstén*, *Ollas A. Ericsson*, *Gylensvärd*, *Hedlund*, *Svensson* i Brämhult, *Wallmark* i Selånger, *Schöden*, *Kihlberg*, *Pettersson* i Österhaninge, *Göransson*, *Larsson* i Mörtlösa, *Dahlberg*, *Holmgren*, *Mallmin*, *Eliasson* i Skuttungeby, *Carlsson*, *Andersson* i Ölsund, *Pehrsson* i Norrsund, *Bexell*, *Pettersson* i Tjärsta, *Hultstein*, *Åström*, *Johansson* från Stockholm, *Fr. Berg*, *Petersson* i Brystorp, *Anderson* i Himmelsby, *Linder*, *Dahn*, *Broström*, *Gust. Eriksson* från Stockholm, *Jansson* i Krakerud, *Olsson* i Attersta, *Lundström*, *Johnsson* i Bollnäs, *Andersson* i Lysvik, *Månsson*, *Bengtsson*, *Åkesson*, *Persson* i Mörarp, *Ola Bosson Olsson*, *Svensson* i Olseröd, *Olsson* i Sörnäs, *Back Per Ersson*, *Westerberg* och *Holm*.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr friherre *Rappe* yttrade: Med anledning af det uttalande, som nyss gjordes från gefleborgsbänken, ber jag att till den ärade talaren äfvensom till alla dem, som nu anmält sig instämma med honom, få säga, att, om äfven olika åsigheter kunna finnas om hvad som hör till en fältmessig utbildning, så vidt på mig ankommer, ingenting skall underlåtas, som kan bidraga till att göra den armé, hvars organisation beslutades sistlidne höst, så fältmessigt utbildad som möjligt.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b)–d).

Biföllos.

Punkterna 28—40.

Biföllos.

Punkten 41.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, för tillämpning af nya värnpliktslagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m., på extra stat för år 1894 bevilja 53,000 föreskrifter.

Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr R. Berg: Sedan flera år tillbaka har Riksdagen beviljat ett årligt anslag på extra stat af 77,500 kronor, från hvilket utgår dagaflöning till befälet vid beväringstrupperna för tjänstgöring emel-

*Angående
anslag för
tillämpning
af nya värn-
pligtslagets
föreskrifter.*

(Forts.)

lan de årliga vapenöfningarna äfvensom erforderliga arfvoden till alla i kompaniområdena anställda afdelningsområdesbefälhafvare. Vid sistlidna års urtima riksdag, medgaf Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning, att ett belopp af 24,529 kronor 95 öre, eller motsvarande det belopp, efter normala förhållanden, hvilket utgått till ersättning åt befålet vid beväringstrupperna, skulle öfverföras till anslaget »indelta arméns befälsaflöning», och detta förnyades af denna kammare nyss genom bifall till punkten 10 af föreliggande betänkande, i förening med förändring af anslagets benämning till »det icke garnisonerade infanteriets befälsaflöning». Det återstående beloppet på detta anslag om 77,500 kronor, eller i rundt tal 53,000 kronor, har användts och är afsedt att användas uteslutande till ersättning åt afdelningsområdesbefälhafvarne, hvilka utgöras såväl af f. d. officerare som af f. d. underofficerare samt dessutom af civile personer, samtliga i allmänhet mindre bemedlade. Af detta anslag om 53,000 kronor har i allmänhet lemnats åt afdelningsområdesbefälhafvarne ett belopp åt hvarje af tre à fyrahundra kronor om året. Och då dessa personer onekligen äro för denna tjenstgöring alldeles nödvändiga, och man ju icke kan begära att deras göromål skola förrättas utan ersättning, så måste regeringen hafva penningar att tillgå. Utskottet har ju ej heller ansett, att ersättning icke skulle till ifrågavarande personer utgå. Ty utskottet har, oaktadt det afslagit Kongl. Maj:ts framställning, dock hänvisat Kongl. Maj:t till den, som utskottet säger, befintliga reservationen af 81,968 kronor 12 öre. — Ja denna besparing finnes onekligen. Men jag hemställer, huruvida denna kammare skulle härmed vilja förklara, att Kongl. Maj:t eger fri dipositionsrätt öfver denna besparing. Jag tror det icke. Det är icke samma förhållande med detta anslag som med en del andra extra anslag. Ett extra anslag, som är beviljadt till något visst särskildt behof, t. ex. en byggnad eller någon viss materiel, är af sådan beskaffenhet, att der eger naturligtvis Kongl. Maj:t att använda dessa medel under ett år eller under flera år, i mån som Kongl. Maj:t finner lämpligt. Men det här föreliggande anslaget är ett årligen utgående anslag, fastän af extra anslags natur, ett anslag som användes till dagliga aflöningar, och det torde väl i sådant fall icke vara jemförligt med ett dylikt extra anslag, som gifves blott för en gång, för så vidt icke det är beviljadt med samma medgifvande som vid ett annat extra anslag, hvartill vi snart komma, nemligen anslaget till reseunderstöd åt officerare och intendenturtjenstemän å belopp 9,000 kronor, hvarest Riksdagen vid beviljandet gjort det tillägget: med rättighet för Kongl. Maj:t att följande år använda de besparingar, som under löpande året uppstå. Då det således icke är meningen att göra någon indragning af anslaget, och då det ej heller är begärdt något ökad anslag för de ifrågavarande afdelningsområdesbefälhafvarne, synes mig riktigast, att dessa besparingar återbäras till statsverket, och att Riksdagen liksom hitills årligen beviljar det erforderliga anslaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning i förevarande punkt.

Herr Ola Bosson Olsson: För min del anser jag, att statsutskottet härvid lag handladt fullkomligt riktigt. Det kan väl icke vara med billighet förenligt, att man skall bevilja ett anslag för ett särskildt ändamål, då redan för detta ändamål finnes en betydande och tillräcklig besparing, här 81,968 kronor 12 öre. Den siste talar- nämnde, att Kongl. Maj:t egde rätt att disponera detta anslag och använda det huru han behagade, och deri hade han fullkomligt rätt. Men jag vill erinra samme talare, att Riksdagen också är i sin fulla rätt att bevilja eller icke bevilja ett anslag, allt efter som Riksdagen anser det vara nödvändigt eller icke. Jag anhåller därför om bifall till statsutskottets förslag i detta hänseende.

Angående anslag för tillämpning af nya värn- pligtslagens föreskrifter.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 42 och 43.

Biföllos.

Punkten 44.

För *anskaffande af mobiliseringsammunition till de nya gevären* hade Kongl. Maj:t på extra stat för år 1894 äskat ett belopp af 800,000 kronor; men hemställde utskottet, att för ifrågavarande ändamål måtte på extra stat för år 1894 anvisas ett belopp af 600,000 kronor.

Angående anslag till mobilise- ringsammu- nition för eldhand- vapen.

Efter föredragning af punkten anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet friherre Rappe: Före 1892 års lagtima riksdag gjordes af generalfältygmästaren och chefen för artilleriet en framställning till Kongl. Maj:t, deruti han ådagalade nödvändigheten af att armén vore försedd med den mobiliseringsammunition, som erfordras, i fall den skall rycka ut i fält. Generalfältygmästaren beräknade detta behof till 36 millioner patroner och gick vid beräkningen så till väga, att han upptog först och främst den kvantitet ammunition, som behöfves för hvarje man, vidare den, som föres på kompaniernas ammunitionsvagnar och i kolonnerna, och slutligen tillade han den ammunition, som bör finnas vid etapperna, jemte en viss reserv i hemorten. Han beräknade ytterligare den kvantitet, som erfordras för kavalleriets karbiner, och kom härigenom till den uppgifna siffran, 36 millioner patroner. I sjelfva verket är detta ett temligen lågt belopp i förhållande till hvad man för närvarande beräknar i utlandet. Då emellertid patronerna till de nya gevären äro ganska dyra, skulle kostnaden för ifrågavarande antal patroner uppgå till omkring 4 millioner kronor. Det vore visserligen önskligt, att dessa 36 millioner patroner så snart som möjligt funnes att tillgå, men generalfältygmästaren satte dock icke i fråga, att framställning skulle göras om ett större anslag än 1 million kronor årligen, och med detta anslag skulle således ifråga-

Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)

varande ammunitionskvantitet kunna anskaffas under loppet af fyra år. Kongl. Maj:t nedsatte beloppet till 800,000 kronor, och uttalade således dermed den tanken, att ammunitionen skulle finnas färdig-anskaffad först efter fem år.

Det är i allmänhet mycket svårt att spå om framtiden, och ingen håller den i sin hand, och därför kan man också säga, att det kunde vara vanskligt — såväl efter den ena som den andra tidsberäkningen — att dröja så länge med ammunitionens anskaffande. Att man dock måste dröja några år, var påtagligt, då man ju först måste hafva de gevär, för hvilka den nya ammunitionen är afsedd.

Sedan inträffade den urtima Riksdagen och med denna beslutet om att göra arméns styrka väsentligt större än hvad den dittills varit. Derutaf skulle alltså följa behofvet af en större mängd ammunition. Generalfälttygmästaren gick då å nyo in till Kongl. Maj:t med en framställning, likartad med den han gjort föregående år och afsedd att framläggas för denna Riksdag. Han satte således jemväl denna gång i fråga en summa af 1 million kronor för anskaffande af ammunition, men Kongl. Maj:t ansåg sig äfven nu böra nedsätta detta belopp till 800,000 kronor, såsom förhållandet var året förut.

Detta är nu bekant för herrarne allesammans, men jag gör denna relation för att dermed ådagalägga, att Kongl. Maj:t redan i fråga om förevarande viktiga behof har gjort så stor nedsättning och nedprutning, som Kongl. Maj:t ansett sig kunna göra — först år 1892 och äfven nu år 1893 — och detta ehuru armén, som sagdt, har växt eller kommer att växa med $8\frac{1}{2}$ bataljoner. Emellertid går det ju icke an att, därför att man har gjort nedsättning i ett anslag ett par gånger, ytterligare nedsätta detsamma, ty det är ju klart, att någon gräns måst finnas för nedsättningen; och i samma mån, som nedprutning redan förut är verkställd, är det orimligt att ifrågasätta en ytterligare sådan, såvida icke målet för det ifrågavarande anslaget skall helt och hållet förfelas. Och för att en armé skall vara fältmessig, fordras väl i främsta rummet, att denna armé, då den går ut mot fienden, skall vara försedd med nödig ammunition.

Nu kan man säga, att de nya gevären icke så snart blifva färdiga. Men, mine herrar, redan nästa år skola vi ju genom det beslut, som nyss fattades, hafva gevär till ett antal af 72,000, och då borde man väl se till, att, i fall något inträffade under loppet af detta år, man hade den ammunitionskvantitet, som gjorde det möjligt att upprätthålla neutraliteten eller möta andra eventualiteter, som möjligtvis förestå. Och det synes mig ytterst riskabelt att ordna det så, att väl truppen finnes, väl gevären finnas, som man sätter i truppens hand, men att man sätter i fråga, att denna trupp skall rycka ut utan ammunition. Uti nutidens strider går det icke längre an att hjälpa sig endast med bajonetten, och den senare krigshistorien har gifvit vid handen, att hvarje trupp, som saknar ammunition, deruti ser en fullgitig anledning, i fall fienden kommer på honom, att sträcka gevär. Genom att nu nedsätta anslaget till 600,000 kronor, eller med 200,000 kronor, blir det nära nog 2 millioner patroner, som man får mindre. Skulle man återigen få ett anslag å 800,000 kronor äfven i år, så skulle den ammunitionsmängd, som man egde nästa år, uppgå

till omkring 14,800,000 patroner. Således se herrarne, att detta med ett antal af 72,000 gevär blir 200 patroner per man, hvilket visserligen är mycket litet. Men beräknar man det antal patroner, som soldaten reglementsenligt skall bära på sig, och vidare den ammunition, som föres på kompanivagnarne, samt slutligen den som föres i trängen jemte någon reserv å ctappanstalerna, så blir det dock så mycket, att man kan *tänka på* att möjligtvis rycka ut i fält, huru litet det än må vara. Andå tills helt nyligen voro beträffande ammunitionen föreskrifterna i Schweiz sådana, att 200 patroner var det antal, som skulle finnas för hvarje soldat. Detta är emellertid nu ändradt, så att i år blifvit bestämdt, att antalet patroner skall utgöra icke mindre än 500. Alla andra stater hafva också — på grund af erfarenheterna under de senaste krigen och på grund af beskaffenheten af de nya gevären, som fordra större ammunitionsåtgång, detta derför att man måste börja skjutningen på mycket längre håll än hittills — infört bestämmelser om ammunitionsquantitetens ökande. Att gå under ett antal af 200 patroner är sålunda alldeles otänkbart, och redan detta är så litet, att det endast än den yttersta nöd, som gör, att man kan tänka på något sådant. Om vi emellertid få 800,000 kronor äfven i år och följaktligen kunna komma upp till ett antal af 17,800,000 patroner, hafva vi dock en så stor mängd af ammunition, att vi kunna *tänka på* att mobilisera för neutralitetens upprätthållande. Om åter detta högre anslag nekas och nedsättes till 600,000 kronor, hvad blir följden? Jo, man måste ju då minska den krigsstyrka, med hvilken man skulle uppträda, och denna minskning utgör, som herrarne finna, 10,000 man, om man nemligen beräknar minskningen i antalet patroner till 2 millioner. Kunna vi verkligen stå till svars med, att i fall allvarets stund inträder, förrän vi beräknat, och om det redan nästa år skulle komma i fråga att rycka i fält, hafva vår armé minskad med 10,000 man? Jag tycker detta vara ganska farligt och hemställer, om man skulle vilja riskera detta. Om man vill göra besparingar, synes det mig olämpligt att göra dem just i fråga om *detta* anslag, som nära nog är det viktigaste af alla.

Jag tror mig härmed hafva anført tillräckligt, för att kammarens ledamöter synas mig böra bevilja det större anslaget, 800,000 kronor.

Det säges, att man genom att bevilja en summa af 600,000 kronor skulle på 7 år kunna få nödig ammunitions mängd. Huru är det rimligt att ställa anskaffningen på så lång tid? Redan 4 år är mycket, 5 år betänkligt nog och 7 år är snart sagdt höjden af våda. Ingen kan svara för, att vi så länge få vara i fred, och, omständigheterna äro visserligen icke sådana, att de berättiga till ett dylikt tillvägagående. Och framför allt bör man ställa sig så, att när gevären blifva färdiga, man har ett minimum af patroner, så att, i fall en olycka inträffar, man då må kunna mobilisera.

Herr Jonsson i Hof: Jag har icke kunnat fatta generalfälttygmästarens plan i fråga om ammunitions mängden oberoende af antalet gevär, utan jag har alltid föreställt mig, att han, då han beräknat den erforderliga ammunitionen till 36 millioner patroner, utgått från den förutsättningen, att armén också skulle hafva sitt fulltaliga behof af

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.*

(Forts.)

gevär, hvilket icke är mindre än 200,000, och att det varit från denna synpunkt och för detta gevärsbehof, som han begärt en summa af 4 millioner kronor för anskaffande af ammunition. Då vi emellertid år 1894 endast få halfva antalet gevär, eller 100,000, färdiga, synes det ligga i sakens natur att nedsätta anslaget för mobiliseringsammunition till halfva beloppet. Vi skulle då visserligen under år 1894 icke få hälften af den erforderliga ammunitionsmängden anskaffad, utan endast, som redan nämnts, ett antal af 14,800,000 patroner; men vi hade tänkt oss, att man under tredje året med ett anslag af 600,000 kronor skulle kunna fylla det behof, som vi trodde ligga till grund för beräkningen. Härigenom skulle det visserligen dröja ett år, innan vi finge ammunitionsförrådet kompletteradt, men vi hafva ansett, att detta icke vore en sak af ytterlig vigt, då ju gevären icke blifva färdiga förrän vid slutet af år 1894. Om nu mot all förmodan någon fara för förveckling under tiden skulle uppstå, så lär det väl icke ligga utom möjlighetens gräns att vid en så osannolik händelse komplettera och fylla det förråd, som i sådant fall erfordrades; och det vore väl icke endast ammunition, som då fattades, utan vi blefve nog nödsakade att äfven skaffa oss gevär. Och kan man det ena, så kan man också det andra under en sådan situation.

Men det är också en annan sak, som gjort, att vi här trott oss böra gå till väga med varsamhet. Det är väl sant, att kanske den apyrit, som för närvarande tillverkas, är någorlunda tillfredsställande för dessa gevär; men jag tror ändock, att denna ammunitionstillverkning fortfarande är stadd i utveckling, och att det mycket lätt kan inträffa, att vi före år 1894 få ammunitionsorter, hvilka äro bättre och billigare än de, som för närvarande tillverkas. När det derjemte straxt härefter förekommer en punkt, der man föreslår att bevilja anslag till anläggande af ammunitionsfabrik vid Åkers krutbruk, synes det också ligga i sakens natur, att man icke bör forcera denna tillverkning alltför hastigt, utan att man må kunna få sysselsättning åt fabriken, när den är i ordning. Det är ju ett faktum, att gevärsfrågan ännu icke är klar. Man vågar ännu icke begära det antal gevär, som armén behöfver, därför att man förutser att en annan modell inom kort kan antagas. När så är, lär äfven ammunitionfrågan hänga samman med denna sak; och då synes detta vara en punkt, der man utan stor fara kan fördela anslaget på litet längre tid än Kongl. Maj:t afsett. Jag tror således att vi med goda skäl kunna yrka bifall till utskottets hemställan, att endast 600,000 kronor må för ändamålet beviljas.

Herr Bratt: Den föregående talaren yttrade till en början, att den begäran, som Kongl. Maj:t framställt till Riksdagen om 800,000 kronor till mobiliseringsammunition, vore grundad på det antagandet, att vi skulle få 200,000 gevär och icke 100,000. Jag tror att den ärade talaren misstog sig i det fallet. Den ursprungliga framställningen om förändring af 200,000 gevär gjordes af generalfälttygmästaren, men, märkom väl, den gjordes i november 1888 och framlades af Kongl. Maj:t till 1889 års Riksdag, då det ännu alls icke varit tal om någon mobiliseringsammunition. Första gången mobi-

liseringsammunition begärdes till de nya gevären, var vid 1892 års riksdag; och om herrarne vilja se efter i Kongl. Majt:s proposition n:o 1 till nämnda Riksdag, eller rättare i det statsrådsprotokoll angående fjerde hufvudtiteln, som åtföljde denna kongl. proposition och uti hvilket generalfälttygmästarens framställning är åberopad, så skall man finna, att der verkligen icke står ett ord om att generalfälttygmästaren grundade sin begäran om anslag till mobiliseringsammunition på det antagandet, att vi skulle hafva 200,000 gevär. Han kunde, mine herrar, i sjelfva verket icke heller göra det, därför att det antal patroner, som infanteriet behöfver såsom mobiliseringsammunition, är beräknadt på grund af den styrka, hvarmed infanteriet skall rycka i fält, och icke på något visst antal gevär.

Enligt den nu beslutade härordningen, skall infanteriet bestå af 79 bataljoner. Efter 900 man per mobiliserad bataljon, blir det ju omkring 71,000 man. Vidare hafva vi depôttrupper samt en del af specialvapnen, som också äro beväpnade med gevär; och sålunda blir den mobiliserade styrka, för hvilken gevär erfordras, om jag ej missminner mig, cirka 96,000 man. 100,000 gevär räcka således fullkomligt till för det första behofvet. Beräknar man nu, att hvarje man skall bära på sig ett visst antal patroner, vidare det antal sådana, som skall finnas i infanteribataljonsvagnarne, vidare det antal, som skall finnas i infanteriammunitionskolonnerna, och slutligen dem, som skola förbrukas under mobiliseringstiden, äfvensom af det manskap, som utbildas i depôtterna, så kommer man till ett belopp af 24 millioner patroner. Och då ytterligare, på skäl som generalfälttygmästaren anført, man måste beräkna 50 procents förhöjning å det hela för alla ytterligare behof under fältåget, så hafva vi här de 36 millionerna. Jag vill härmed hafva framhållit, att det antagande, som herr Olof Jonsson gjorde, att beräkningen af mobiliseringsammunitionens behof grundat sig på antagandet af 200,000 gevär, är ett rent misstag å hans sida.

Han yttrade vidare, att i händelse fara blefve å färde, så att vi verkligen skulle behöfva mobilisera, så trodde han att den erforderliga mobiliseringsammunitionen skulle i farans stund utan svårighet kunna kompletteras. Ja, det kan man nog hoppas; men det hade varit af intresse att erfara, *på hvad sätt* han trodde att denna komplettering skulle kunna gå så hastigt för sig. Denna ammunition, mine herrar, den göres icke på samma sätt som den gamla ammunitionen. Det är en ytterst svårtillverkad och ytterst komplicerad ammunition. Vi kunna visserligen, såsom ock generalfälttygmästaren anført, tillverka 15 millioner patroner *om året*, detta likväl under förutsättning att båda våra ammunitionsfabriker, vid Marieberg och Karlsborg, arbeta dag och natt med tredubbla skift. Men vi lära icke vid mobilisering kunna påräkna att hafva ett helt år på oss för anskaffande af våra krigsförnödenheter. I dessa tider måste det sannnerligen gå fortare både att mobilisera för krig och att afsluta krig, än att vi skulle kunna medhinna att här i landet tillverka hela det felande förrådet af ammunition. Och hvarifrån skulle vi då få den? — Männe från utlandet? Ja, i denna stund, det är sant, har visserligen artilleridepartementet bestält från utlandet både patronhylsor, kulor och krut för den

Angående
anslag till
mobilise-
ringsammu-
nition för
eldhand-
vapen.
(Forts.)

ammunition, hvartill Riksdagen i fjor beviljade medel. Men vid krigstillfälle kommer sådant under kategorien krigskontraband, och redan häruti ligger ett måhända afgörande hinder för anskaffande af utländsk ammunition, hvarförutom det kan hända, att då icke endast vi äro i krig utan högst sannolikt äfven andra magter, så att fabrikerna i utlandet nog lära blifva öfverhopade med beställningar. Det är således af flera skäl att påräkna att vi, när faran kommer, nog hastigt skulle kunna få vårt ammunitionsbehof fylldt. Och i hvilket läge, med hänsyn till *stridbarhet* vi, utan tillräckligt med ammunition, skola befinna oss, derom behöfver jag ej orda.

Herr Olof Jonsson yttrade vidare, att tillverkningen af apyrit är stadd i utveckling, och att bättre och billigare sådan möjligen derför i framtiden skulle kunna erhållas. Ja, det är en förhoppning, som jag verkligen i viss mån kan säga mig dela. Jag hoppas nemligen, att vi skola kunna följa med de framsteg, som i detta hänseende göras på andra håll och som oafbrutet fortgå. Att redan nu skulle hafva inträffat en stagnation i detta hänseende, kan jag icke tänka mig. Men vi kunna väl icke bygga på något, som är så osäkert som de förbättringar och förändringar i den moderna kruttillverkningen, hvilka enventuelt kunna inträffa — allra minst när det är fråga om att anskaffa en materiel af så ofantligt stor vikt, som mobiliseringsammunitionen — hvars befintlighet är vilkor för att armén skall kunna använda sina eldvapen.

Jag begagnar för öfrigt tillfället nämna, eftersom herr Olof Jonsson talade om utveckling och förbättring af vår apyrit eller vårt rök-svaga krut, att detta krut nu är ganska lofvande. Det står i sin senaste förbättring, som styresmannen för apyritlaboratoriet utarbetat, i full höjd med det, som utlandet kan prestera. Men vi kunna för närvarande icke tillverka mera deraf än 8,000 kilogram om året vid vår lilla fabrik, under det att vi hafva ett årsbehof af 50,000—60,000 kilogram. Herrarne inse således, att behofvet af en ökad kruttillverkning är trängande; och att vi icke kunna åt framtiden eller åt ovissa förhoppningar öfverlemna anskaffandet af den mängd tidsenligt krut, vi verkligen behöfva.

Samme talare berörde slutligen ock i sitt anförande gevärs- och kaliberfrågan och de modifikationer, som i detta fall kunde vara att motse. Ja, det är ju en fråga, som för närvarande är sväfvande. Det är emellertid ganska troligt, eller åtminstone finnes för närvarande någon anledning antaga, att vi, likasom de flesta andra länder, hvilka vilja följa med gevärsutvecklingen, måste öfvergå till en mindre gevärskaliber, än vi nu hafva, och detta icke så mycket derför, att vi härigenom vinna ökad verkningsförmåga hos geväret — ty vårt nuvarande gevär skjuter verkligen, att döma efter alla de försök, som blifvit gjorda, senast i fjor, vid olika militärskolor, så utmärkt väl, att vi nu blott kunna önska att äfven kunna bibringa beväringen, som utgör arméns hufvudmassa, förmåga att taga ut af geväret, så att säga, allt hvad det kan gifva. Men till den lilla kalibern måste man öfvergå för att i fält kunna få ökad patronantal med sig — en vigtig fördel i detta snabbskjutningens tidevarf. Det är som sagdt

ej otroligt, att vi måste öfvergå till en ny kaliber, och de försök, som för detta ändamål nu pågå, ingifva förhoppning, att en fullgod gevärsmo-
 dell skall erhållas.

I detta hänseende stå vi efter min mening alldeles icke sämre än andra arméer i Europa. Det finnes *en* stormag^t, Italien, hvars armé har antagit en gevärskaliber af 6,5 millimeter. Men Tyskland, Frankrike och Österrike hafva ännu ungefär samma gevärskaliber som vi, nemligen 8 millimeter. Dessa länder hafva till på köpet nedlagt tiootal millioner i penningar för anskaffandet af ett repetergevä, som snart måhända måste förkastas just för att man må kunna få den nya, minskade kalibern.

Det är naturligtvis alltid en olägenhet att få en öfvergångstid, under hvilken man har två kalibrar och alltså två ammunitionssorter. Men denna olägenhet blir icke större för oss än för andra, och vi måste i alla fall underkasta oss den, om vi vilja följa med.

Jag ber, herr talman, på grund af hvad jag anför, att få yrka bifall till den vid föreliggande punkt fogade reservationen.

Herr Lasse Jönsson: Man kan verkligen icke vara annat än betänksam, då man i utskottet får sådana uppgifter, som att ändringar af och förslag till nya gevärsmo-
 dellers förestå, och när det gäller anskaffandet af sådana gevär, som man vet skola inom en icke alltför aflägsen framtid ändras eller kasseras. Under sådana omständigheter blir man litet villrådlig, huru vida man skall våga sig på den större summa, som här i detta afseende är föreslagen. Vi hafva nemligen inom utskottet fått den upplysning, att just nu pågår en utveckling och förbättring af kruttillverkningen, så att det krut, som nu begagnas, måste inom en icke alltför långt aflägsen framtid ersättas med någon ny sort. I och med att sådant fall inträffar är ju klart, att det, som redan anskaffats för förut beviljade medel för detta ändamål, måste anses som kasseradt. När nu dessutom Kongl. Maj:t förklarar, att på grund deraf, att de medel, som besparats på fjerde hufvudtiteln, äro behöfliga på andra håll, till följd hvaraf Kongl. Maj:t nedsatt det af generalfälttygmästaren föreslagna beloppet, 1,000,000 kronor, till 800,000 kronor, så ansågo vi inom utskottet, att också vi kunde föreslå en nedsättning af sistnämnda belopp till 600,000 kronor. Vi ansågo oss med detta vårt beslut icke hafva förhastat oss, då tydligt uttalats i statverkspropositionen, att de gevär, som nu blifvit anskaffade, blott skola anskaffas för tillfälligt behof och så snart som möjligt ersättas med andra och då endast användas af landstormen. Vi fingo derjemte på utskottsafdelningen den upplysning, att det krut, som nu begagnas af armén, äfven skall ändras. På grund hvaraf ansågo vi det icke vara klokt anslå större summa än som oundgängligt behöfdes, eller att fortsätta med tillverkningen af en sådan materiel, som tydligen icke länge kommer att begagnas.

Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr tal-
 mannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kam-
 maren utskottets hemställan.

Angående
 anslag till
 mobilise-
 ringsammu-
 nition för
 eldhand-
 vapen.
 (Forts.)

Punkterna 45—49.

Biföllos.

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

Punkten 50.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för *fortsättande af arbetena å Karlsborgs hufvudfästning och Vaberget samt anskaffning af de för södra Vabergsfästet erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner* på extra stat för år 1894 bevilja ett belopp af 350,000 kronor.

På anförda skäl hemstälde emellertid utskottet, att Riksdagen för ifrågavarande ändamål måtte på extra stat för år 1894 anvisa allenast 150,000 kronor.

Häremot hade reservation anmälts, bland annat, af herrar *V. N. Ekenman, R. G. von Hedenberg, A. G. Svedelius, H. P. P. Tamm, F. A. Boström*, friherre *F. W. von Otter, K. Bohnstedt, G. D. R. Tornerhjelm* och friherre *C. G. A. Klingspor*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen må, till fortsättande af arbetena vid Karlsborgs hufvudfästning och å Vaberget samt anskaffning af de för södra Vabergsfästet erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner, på extra stat för år 1894 anvisa ett belopp af 200,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet friherre *Rappe*: Kammaren har för en stund sedan vid punkten 30) nedsatt ett af Kongl. Maj:t äskadt anslag, som hade till ändamål att hålla landtförsvarets byggnader vid magt, med 35,000 kronor, och det är ju alldeles naturligt, att, när fjerde hufvudtiteln går till så betydande belopp, man skall söka att om möjligt nedsätta ett eller annat anslag, som synes vara mindre nödvändigt. Jag har ansett mig böra införa Kongl. Maj:t förorda detta anslag, som är äskadt på yrkande af chefen för fortifikationen, därför att jag tror, att just ur synpunkten af en god hushållning det icke är lämpligt att låta en egendom förfalla genom försummelsen att anslå tillräckliga medel för dess underhåll. Men här föreslås — också vid en fråga som gäller fortifikationen — en nedsättning på ett anslag, der frågan får ett vida allvarsammare utseende. Kongl. Maj:t har begärt för Karlsborgs fästning ett belopp af 350,000 kronor, men utskottet har trots sig kunna nedsätta detta till 150,000 kronor.

Chefen för fortifikationen hade ifrågasatt åtskilliga andra anslagsäskanden att föreläggas nu samlade Riksdag. Så ådagalade han, att vid *Oskar-Fredriksborg* pansaret numera är alldeles för klent, hufvuden likaledes och bröstvärnen på samma sätt, att det behöfdes ett nytt batteri, om man skulle tänka på att kunna åstadkomma en tillräckligt kraftig eld gent emot en fiende, som kunde nalkas å *Trälhafvet*, och om *Stockholms inlopp* skulle vara tillräckligt för-

svaradt. För detta ändamål skulle tagas i anspråk en kostnad af icke mindre än 1,010,000 kronor, hvaraf för denna Riksdag skulle framställas begäran om 360,000 kronor. Vidare hafva af honom företagits noggranna undersökningar af de försänkingslinier, som omgifva inloppet till Stockholm. Dessa hafva under tidernas lopp äfvenledes förfallit, så att det skulle erfordras 100,000 kronor för att sätta dem i tillfredsställande skick. Hvad Karlskrona angår, behöfdes för Kungsholmen, när det artilleri, åt hvilket medel anskaffats, skulle uppställas, förbättrade konstruktioner för de batterier, som der skulle finnas; härför skulle erfordras 671,000 kronor, af hvilken summa 200,000 skulle äskas af denna Riksdag. Vidare begärdes för Karlsborg 350,000 kronor. Kongl. Maj:t framlade för Riksdagen endast detta sista förslag.

Jag nämner detta för att visa kammaren, att Kongl. Maj:t nog har försökt nedsätta de anslag, som för det fasta försvaret denna gång kunde vara behöfliga. Man kan till och med göra den frågan, om man verkligen bort gå så långt som Kongl. Maj:t verkligen gjort.

I den s. k. neutralitetskomiténs betänkande, i hvilken jag var ledamot, framhålles nödvändigheten af att sätta just de nämnda fästningarna i fullständigt försvarsskick och för detta ändamål äfven utföra en del ännu helt och hållet felande anläggningar; och jag skulle icke vågat för Kongl. Maj:t framhålla möjligheten af att nu undgå dessa anslag, om jag icke såsom ledamot just i sagda komité funnit det vara möjligt att nödfallsvis med provisoriska anordningar ersätta dessa anläggningar, hvilka böra ingå i de fullständiga befästningsplaner, som äro under utarbetning och hvilka planers framläggande inför Kongl. Maj:t jag äfven velat afvakta. Derigenom blefve det ock en möjlighet att nu hufvudsakligen använda medlen å en punkt, der arbetena fortgått mycket länge, i förhoppning att åtminstone der nu kunna uträtta något väsentligen mera än hittills.

När det gäller ett lands försvar och man har lefvande stridskrafter, som fått den öfning, hvarigenom landets försvar skall kunna åstadkommas, så sker försvaret icke på det sättet, att man uppställer sina stridskrafter lika fördelade till alla städer eller alla orter utefter hela kusten, hela gränsen. Ett sådant ordnande af försvaret skulle vid första påstöt af fienden visa sig särdeles fåvitskt, då han, samlande sina krafter på en punkt, genast skulle bryta igenom den långa kordonglinien. Också har sedan långliga tider en dylik krigskonst öfvergifvits; det finnes för närvarande i den strategiska vetenskapen intet spår deraf. Tvärtom är ändamålet icke att hindra fienden på alla punkter att komma inom vårt område, utan att med visshet *drifva ut* honom ur landet så snart som möjligt. Om man gjorde ett försök i den förra rigtningen, vore det absolut omöjligt att hålla fienden tillbaka; *han* skulle samla sina stridskrafter, under det våra deremot vore spridda och följaktligen vanmäktiga att motstå hans samlade angrepp. Derfor är det nödvänligt att sammandraga stridskrafterna i större och mindre grupper efter landets vikt och betydelse. Man måste göra en noggrann undersökning af landets topografiska beskaffenhet, taga kännedom om hvarest dess hjälpkällor äro belägna och ställa stridskrafterna så, att, på samma gång man

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*
(Forts.)

betäcker dessa, man kan möta fienden, som landstiger vid den punkt, som för honom är af största betydelse, med öfverlägsna krafter. Följaktligen måste man hafva arméns stridskrafter så ordnade, att man kan operera i öfverensstämmelse med hvad krigskonsten fordrar. Men i så fall rör man sig efter vissa operationslinier och det varder då nödvändigt att äfven ega en utgångspunkt, hvarpå man stöder sig och der man kan vara viss att hafva sina dyrbaraste förnödenheter tryggade för fiendtliga ströftrupper eller attacker. Det är en af de första grundsatzerna i krigskonsten att ega en fast och tryggad operationsbas. Deraf nödvändigheten af ett Karlsborg. Det skulle föra mig alltför långt, om jag skulle vidare gå in på detta ämne. Men det sagda torde vara tillräckligt för att visa, att så snart man har en armé, med hvilken det kan stridas, är det i första rummet nödvändigt, att den del af det fasta försvaret varder ordnad, hvarigenom man vinner en tryggad operationsbas.

Om nu de medel Kongl. Maj:t ifrågasatt blefve beviljade, skulle det vara möjligt att vidkommande Vaberget afsluta arbetena å södra fortet. — Ganska många af kammarens ledamöter hafva ju varit der och veta, hvar södra fortet ligger. — Vidare skulle man kunna anskaffa ytterligare erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner, så att samtliga de för detta fort erforderliga bepansringar af *detta* slag kunde uppställas. Vidare kunde man utföra vid pass hälften af grafsprängningarna för norra fortet och några af tunlarne. Hvad hufvudfästningen angår, skulle man kunna fullborda täckvallen framför slutvärnets venstra hälft, få färdigt ammunitionsmagasinet, hvilket är en kapital sak, påbörja de för bestyckningens uppställande å hufvudvallen erforderliga arbeten och anbringa stormhinder på den farligaste delen af sjölinien n:o X, som vid ett våldsamt anfall är mest utsatt. Man skulle slutligen kunna anskaffa erforderliga portar och gallerverksgrindar, så att åtminstone hälften af fästningens öppna porthvalf derigenom blefve stängda. Ändamålet vore således att ställa så till, att, i fall det blefve fråga om mobilisering, fienden icke skulle hafva möjlighet att kunna snart sagdt åka in i fästningen med vagn utan hinder. — Jag kommer här tillbaka till mobiliseringen, likasom förut vid frågan om ammunitionen. Det är nödvändigt, då jag för min del är ansvarig för, att om något inträffar, vi hafva så ordnad, att vi kunna reda oss. — Man bör därför i främsta rummet ställa så till, att Vaberget blir bestyckadt. Man kan icke ställa upp fältpjeser, utan det måste vara pansarlavetter, därför att konstruktionen af fortet erfordrar det. Likaså skulle man kunna göra hufvudvallen någorlunda användbar för sitt ändamål, stänga ingångarna och uppföra bestyckningar. Detta är anledningen till, att Kongl. Maj:t ifrågasatt så stort belopp för Karlsborg detta år.

Utskottet säger nu: »Utskottet, som anser att för ifrågavarande ändamål icke lämpligen bör anslås större belopp än hvad under de senaste åren derför af Riksdagen i allmänhet beviljats, eller 150,000 kronor, får hemställa att Riksdagen må, till fortsättande af arbetena vid Karlsborgs hufvudfästning och å Vaberget samt anskaffning af de för södra Vabergsfästet erforderliga pansarlavetter för snabbeldskanoner, på extra stat för år 1894 anvisa ett belopp af 150,000 kro-

nor». — För den, som läser detta, ser det ut, som om, genom att anslå omförmälda summa, man skulle kunna fortsätta arbetena i samma skala som hittills. Så blir dock icke förhållandet, enär man förut använt de 150,000 kronorna endast för hufvudfästningen och Vaberget, men icke till pansarkonstruktionerna. Sedan man börjat med dessa konstruktioner, kan man icke uraktlåta att fortsätta, utan några af pansarlavetterna måste man söka få färdiga. Följaktligen blir man tvungen att minska anslagen för andra ändamål. Ett godkännande af utskottets hemställan skulle således hafva till följd, att man i afseende å arbetena på Vaberget och hufvudfästningen ginge bakåt, i stället för framåt. Då Riksdagen ansett sig böra förskaffa vårt land ett ordnad försvar, synes det egendomligt, om en så nödvändig sak för armén som sjelfva dess operationsbas eller en vigtig del af densamma skulle försummas, så att långt ifrån att man såsom hittills i afseende på denna fråga komme att gå framåt med långsamma steg, man tvärtom skulle börja gå tillbaka. Om endast 150,000 kronor beviljades, skulle det fordras 35 à 40 år till fästningsbyggnadens fullbordande. Om kammaren därför ej kan bevilja de 350,000 kronor, som af nu angifna skäl äro väl behöfliga, så må den icke anträda marschen bakåt, utan genom att bevilja de 200,000 kronor, som af reservanterna ifrågasatts, åtminstone marschera på stället och möjliggöra arbetets fortsättande på Karlsborg i samma skala som hittills.

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Bergendahl: Jag skall be att få yrka afslag på utskottets hemställan i den förevarande punkten och bifall till den reservation, som af Första Kammarens ledamöter inom utskottet, herrar Ekenman m. fl., blifvit bifogad betänkan det, nemligen att Riksdagen må för nästa år till det ifrågavarande ändamålet bevilja 200,000 kronor i stället för det af utskottet föreslagna beloppet 150,000 kronor.

Att statsutskottet visar sig varsamt vid handhafvandet af statens medel, deremot har jag för min del intet att andraga, men jag tycker, att utskottet i förevarande fall har iakttagit *allt för mycken* sparsamhet. Jag kan heller icke finna någon anledning till, att denna kammare nu skulle för nästa år nedsätta det belopp, som kammaren till dessa fästningsbyggnader beviljat för innevarande år. Det är visserligen sant, att vid förlidet års lagtima riksdag beviljade denna kammare för det ifrågavarande ändamålet icke mer än 150,000 kronor, men vid den gemensamma voteringen inträffade det egendomliga förhållandet, att äfven i denna kammare vans majoritet för ett anslagsbelopp på 200,000 kronor, i det att med 126 ja mot 97 nej nämnda belopp beviljades. Anledningen härtill var ju den, att åtskilliga af kammarens ledamöter hade vid särskildt besök på Karlsborg kommit till insigt af nödvändigheten att påskynda arbetenas utförande derstädes. Jag kan icke tänka mig, att någon ändring i åsigterna i detta fall hos dessa herrar ledamöter inträdt i år, jag hoppas åtminstone att så icke må vara förhållandet. Då nu emellertid vid urtima riksdagen förlidet år Riksdagen fattat ett sådant beslut, som möjliggör, att vi inom kort kunna få en efter våra förhållanden afpassad krigsduglig armé, med hvilken vi kunna påräkna och hoppas att, i händelse

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

fienden kommer inom våra landamären, kunna tillbakakasta honom, samt då vi inom få år hafva denna armé i ordning, är det väl icke riktigt att fördröja utförandet och färdigbyggandet af denna armés stöd eller operationsbasis, hvars vikt nyss så utförligt framhölls af herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet. Det är visserligen sant, att man icke kommer fort med 200,000 kronor, men man kommer åtminstone betydligt raskare till målet, än om endast 150,000 kronor skulle beviljas.

Jag vågar därför antaga, att jag icke står ensam med mitt yrkande om bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Boëthius*, *Eklund* från Norrköping, *Rydberg* och *Petersson* i Hamra.

Herr Lasse Jönsson yttrade: Den siste talaren sade, att han icke kunde förstå, att kammaren nu skulle kunna frångå det beslut, som den förlidet är så beredvilligt fattade i den nu förevarande frågan, och herr krigsministern yttrade, att han icke kunde tro, att vi nu skulle vilja gå baklänges. Men har då ingenting inträffat, som i år kan föranleda ett annat beslut än det, som i fjor fattades? Jo, det har verkligen inträffat något, som nu mer än vanligt manar till varsam behandling med statens utgifter, nemligen urtima riksdagen. Resultatet af den gemensamma voteringen om denna fråga i fjor medförde rent af en sorglig öfverraskning, ty denna kammare såväl som den Första hade flera år förut ansett, att ett årligt anslag af 150,000 kronor vore för ändamålet tillräckligt. År 1891 afslogs vid gemensam votering med 195 röster mot 160 en då framlagd begäran om ett anslagsbelopp till samma ändamål af 200,000 kronor, och då denna fråga förlidet är förevar inom Andra Kammaren, beviljades der allenast 150,000 kronor. Men då derefter den omtalade resan till Karlsborg hade egt rum, så inträffade en besynnerlig händelse, nemligen att äfven denna kammare blef Karlsborgs-sinnad och till följd deraf röstade för det högre anslaget, 200,000 kronor. Sedan detta skedde, har urtima riksdagen mellanvarit, hvarvid anslagits sådana summor, som i sanning må göra oss betänksamma på, huru långt vi verkligen kunna fortgå på denna väg. Kan vårt land verkligen åstadkomma så mycket penningar, som nu begäres än till det ena och än till det andra försvarsändamålet sedan vi tagit ett så allvarligt steg, som togs vid urtima riksdagen? Alla dessa 55 punkterna på denna hufvudtitel äro nästan uteslutande en följd af sistnämnda Riksdags beslut. Mången frågar med skäl: hvart skall detta taga vägen? Skola vi under sådana omständigheter icke vid denna punkt hålla oss till det häfdvunna beloppet och stå fast vid hvad i detta afseende förut beviljats, nemligen 150,000 kronor?

Jag vill icke vidare inlåta mig på frågan om den kritiska belägenheten eller det försvarsnödvändiga med fästningen, men jag vet, att det finnes personer, som på detta område hafva en vida större kännedom, än den jag kan hafva, och hvilka förklarar, att denna fästningsbyggnad är en föråldrad typ, som visserligen förr, för 40—50

år sedan, kunde vara bra, men som i nuvarande tid icke har samma betydelse som då.

Således tror jag icke, att vi på det ringaste sätt handla orätt, om vi i år gå något försigtigare till väga i afseende på detta anslag. När vi lemna Kongl. Maj:ts rätt att använda penningarna som han behagar, anser jag, att, då vi hafva anslagit 150,000 kronor, vi hafva gjort hvad vi kunna, och yrkar jag därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Ola Bosson Olsson: Då urtima Riksdagen i höstas beviljade ganska betydliga belopp, som uppgingo till åtskilliga millioner, till det lefvande försvaret, tror jag, att vi efter vårt lands tillgångar äro komna så långt, att vi behöfva se till, att vi icke öka dessa bördor allt för mycket, ty då är fara värdt att vi icke blifva mäktiga att bära dem. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har förberedt oss på, att vi förr eller senare hafva att motse ganska betydliga befästningsarbeten vid Karlskrona och Oskar Fredriksborg. Men i detta hänseende bör man väl i första rummet gifva akt på, om vi hafva tillgångar. Låt oss då först tänka efter, om vårt land med sina resurser och de inkomster staten har kan honorera de stora anslag, som blifvit en följd af urtima Riksdagens beslut. I afseende på fästningsbyggnadet och hvad särskildt beträffar Karlsborg har jag hört många fackmän uttrycka den mening, att denna fästning icke är efter nuvarande tiders krigssätt och, med de militära hjälpmedel en fiendtlig armé kan förfoga öfver, icke kan bestå emot ett sådant anfall, som man möjligen kan hafva att vänta. När dertill den principen i flera år varit gällande, att Riksdagen beviljat endast 150,000 kronor till Karlsborgs fästning, finner jag för min del under nuvarande omständigheter icke det ringaste skäl att öfverskrida detta belopp, och gör det särskildt med afseende på de stora kostnader Riksdagen förbundit sig till genom urtima Riksdagens beslut. I följd deraf skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boëthius: Den ärade representanten på kristanstadsbänken omtalade, att han hört af fackmän att Karlsborgs fästning skulle vara föråldrad, skulle stå på den ståndpunkt krigskonsten fordrade för 40 à 50 år sedan. Jag är visserligen icke någon fackman på fortifikationsområdet, men det vågar jag säga, att hvad den ärade talaren yttrade svårligen kan gälla i afseende på Vaberget, som börjat befästas under de senare åren, och det är just anslag till Vaberget som det här är fråga om. Jag tror, såvida jag kunnat få någon uppfattning af besöket vid Karlsborg, att Karlsborgs fästning *ensam i och för sig* är föråldrad, men att detta förhållande blir afhjelpt genom befästningarna å Vaberget, så att denna fästning då får fullt skydd och kan behålla sin betydelse som förrådsort. Det har yttrats, att de stora summor som vi fått kosta på den lefvande materielen borde göra oss obenägna för denna sak. Men bör icke just den omständigheten, att vi sökt utbilda den lefvande materielen och att vi möjligen skola skicka ut vår ungdom i krig, framför allt mana oss till att i farans stund låta denna ungdom få hafva en operationsbasis,

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.

(Forts.)

som kan i någon mån trygga dess rörelser. Jag skall be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ola Bosson Olsson: Jag förundrar mig storligen öfver hvad den siste talaren sade. Det ser verkligen ut, som om han icke hade läst utskottets betänkande, då han kan säga att detta anslag hufvudsakligen är afsedt för Vaberget. Så är det icke, ty i utskottets betänkande står, att det är afsedt för Karlsborgs fästning och Vaberget tillsammans, således för begge delarna, och om anslaget beviljas, har Kongl. Maj:t rätt att använda det på hvilken plats han för godt finner.

Herr Gumælius: Det har fästs uppmärksamheten derpå, att i fjor efter en del riksdagsmäns besök vid Karlsborg och Vaberget det blef en hastig omkastning i denna kammare, hvilket föranledde till anslagens höjande. Nu är frågan, om man skall taga till utgångspunkt denna kammares ståndpunkt före eller efter ifrågavarande resa. För min del tycker jag det vara lika mycket skäl att taga utgångspunkten före denna korrigerings. Jag tycker, att det har varit en tillräcklig reveny på Karlsborgsresan i det omslag i Andra Kammarrens stämning, som skedde i fjor. Man kan knappast begära, att en sådan resa skall verka så synnerligen länge. Jag har så mycket mera skäl för den åsigten som jag hört, att det skall vara fråga om en resa till Karlskrona i år.

Man synes då verkligen hafva anledning förmoda, att det blir fråga om ytterligare anslag på annan hufvudtitel utöfver hvad som under normala förhållanden skulle komma dit, och då är det väl icke lämpligt, att resan till Karlsborg får verka på anslagen under denna hufvudtitel äfven i år.

När dertill kommer, att, hvad Karlsborg och speciellt Vaberget beträffar, det ser ut, som om »Svenska Qvinnoföreningen för fosterlandets försvar» tagit dem till sin specialité, tycker jag nästan, att det vore närgånget att allt för mycket inkräkta på detta område; och vill jag därför hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå och bifall i stället till det yrkande, som innefattades i herr Ekenmans m. fl. i vid punkten fogade reservation. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande: nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i föredragna 50:de punkten af utlåtandet n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammarén bifallit den af herr V. N. Ekenman m. fl. vid punkten fogade reservation.

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

Omröstningen visade 118 ja mot 69 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammarén bifallits.

Punkterna 51—53.

Biföllos.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkten 55.

Biföllos.

§ 4.

Härefter företogs handläggning af statsutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af Riksdagens år 1892 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1891.

§ 1.

Lades till handlingarna.

Under § 2 anmälde utskottet, att utskottet funnit en af statsrevisorerna gjord anmärkning, angående utbetalningar för uppehäl- lande af en fördelningschefsbefattning, icke böra till någon vidare åtgärd föranleda.

Reservation hade i fråga härom anmälts af herrar *Andersson* i Högkil och *von Friesen*.

Herr *Andersson* i Högkil begärde ordet och yttrade: Herr talman, mine herrar! Såvidt jag fattat herr talmannen rätt, föredrogos nyss både första, andra och tredje punkterna; och jag skall med anledning häraf bedja att få yttra några ord. Vid punkten 2 har jag afgifvit en reservation, emedan jag anser, att utskottet här icke bort inskränka sig till en anmälan hos Riksdagen. Utskottet erkänner, att statsrevisorerna egt full befogenhet för sin anmärkning, ja, att omförmälda utbetalning är »af beskaffenhet att ådraga sig särskild uppmärksamhet», men utskottet har ändå icke ansett revisorernas förevarande

framställning böra till någon vidare åtgärd föranleda» — »vid det förhållande att den sjetta, förut olönade fördelningscheffsbefattningen, för hvilkens upprätthållande under innehafvarens tjänstledighet den anmärkta utbetalningen egt rum, genom nästlidet års urtima Riksdags beslut blifvit tilldelad lön och å stat uppförd.» Jag vågar bestämdt påstå, att urtima Riksdagens beslut alls icke har någon den ringaste gemenskap med föreliggande anmärkning; och då kan jag icke förstå, huru utskottet kunnat använda detta beslut såsom skäl för, att anmärkningen icke bör till någon vidare åtgärd föranleda.

När Riksdagen år 1875 bestämde och faststälde lönereglering för armén, beslöt Riksdagen, bland annat, »att medlemmar af generalitetet må för sina tjänsteresor till möten och mönstringar åtnjuta *reseersättning* — *men ej traktamente*.» Emellertid har, som det framgår af anmärkningen, under år 1891 blifvit till en generalsperson utbetaldt dylikt traktamente för sådana resor med dels nio och dels femton kronor för dag. Denna utbetalning står således icke i öfvensstämmelse med behörigen upprättad stat, utan i uppenbar strid mot Riksdagens uttalade beslut. Den är icke heller grundad på Konungens med vederbörlig kontrasignation försedda anordning; ty Kongl. Maj:t har icke här vid lag gjort någon anordning alls.

Denna utbetalning har dessutom blifvit afförd å fjerde hufvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar; men detta anslag har Riksdagen bestämt till dylika ersättningar för sådana tjänstemän, som dertill äro lagligen berättigade.

På grund häraf har jag inom utskottet yrkat, att utskottet skulle behandla denna fråga i enlighet med föreskrifterna i mom. 2 af § 39 i riksdagsordningen. Men då utskottets majoritet härvid haft en afvikande mening, skall jag icke tillåta mig att här upptaga samma yrkande. Jag har endast velat härigenom inlägga en gensaga mot detta enligt mitt förmenande lättvindiga sätt att behandla en allvarlig revisionsanmärkning.

Herrar *von Friesen* och *Erickson* i Bjersby instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 3.

Lades till handlingarna.

§§ 4 och 5.

Biföllos.

§ 6.

Lades till handlingarna.

Efter föredragning vidare af § 7, deri utskottet hemställt, att en af statsrevisorerna gjord framställning angående yrkesinspektörernas

årsberättelsers befordrande till trycket icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda, anförde:

Herr J. H. G. Fredholm: Herr talman! Den framställning, som revisorerna, enligt hvad denna paragraf omförmåler, gjort, är den, »att yrkesinspektörernas årsberättelser samt det af kommerskollegium till Kongl. Maj:t insända sammandrag deraf måtte befordras till trycket för att bringas till allmänhetens kännedom». Utskottet har likväl icke ansett sig kunna förorda bifall till denna revisorernas hemställan på annat sätt än till en viss grad. Utskottet grundar sin uppfattning af förhållandena på den af kommerskollegium uttalade mening i frågan.

Kommerskollegium lät den af revisorerna gjorda framställningen remitteras till yrkesinspektörerna, från hvilka kommerskollegium infordrade yttranden i frågan. En af dessa förklarade, att publikation af yrkesinspektörernas årsberättelser icke skulle medföra »afsevärd nytta eller vara af behovet påkallad». En annan hade icke något att invända mot ett sådant publicerande. Den tredje förmenade, att om dessa publikationer skulle motsvara det dermed afsedda ändamål, skulle det arbete och den tid, som måste nedläggas derpå, vara mer eller mindre förspilda. Det var på grund af dessa yrkesinspektörernas yttranden, förmodar jag, som kommerskollegium för sin del ansåg, att ett offentliggörande af yrkesinspektörernas berättelser icke skulle »medföra en mot dermed förenade kostnader och det för yrkesinspektörerna derigenom ökade arbetet svarande nytta».

Jag kan icke förstå, att man kunnat göra dessa uttalanden under annan förutsättning än den, att yrkesinspektörerna och kommerskollegium uppfattat meningen med inspektionsberättelserna på det sätt, som framgår af redogörelsen för hvad kollegii sammandrag skulle innehålla. Detta sammandrag skulle nemligen enligt utskottsbetänkandet omfatta: antalet af besigtigade fabriker, arbetarnes antal, antalet lemnade meddelanden rörande skyddsanordningars vidtagande och antalet olycksfall i arbetet, som kommit till yrkesinspektörernas kännedom. Häraf framgår, att kommerskollegium med sitt sammandrag icke afsett annat än en statistisk redogörelse för yrkesinspektörernas verksamhet. Men att man icke rätteligen bör hafva en sådan uppfattning om hvad yrkesinspektörernas berättelser böra innehålla, det framgår af hvad motsvarande publikationer i utlandet omfatta. Det är visserligen sant, att våra yrkesinspektörers redogörelser så till vida skulle motsvara dessa förebilder, som de äfven skulle upptaga ritningar öfver skyddsanordningar; men detta är också med undantag för det statistiska den enda likheten. I utländska fabriksinspektörsberättelser erhåller man speciella skildringar öfver arbetarnes ställning och vilkor med afseende såväl å löne- och bostadsförhållanden som de särskilda inrättningar, arbetsgifvarne vidtagit för att främja deras bästa, jemte mycket annat, — såväl förebilder, som kunna tjena till efterföljd, som missförhållanden, hvilka böra undanrödjas. Dessa skildringar af industriförhållandena äro visserligen ordnade i en viss följd, men icke uppställda i någon statistisk form, utan affattade helt och hållet efter yrkesinspektörernas individuella smak och uppfatt-

ning. Men det är just detta, som skänker dessa berättelser det stora värde de hafva som kunskapsmaterial och som för yrkeslagstiftningen medför nyttan af att kunna tillgodogöra den erfarenhet, som i berättelserna finnes samlad.

Det är likväl gifvet, att om berättelserna skola ega denna betydelse, skola de ock offentliggöras in extenso, och det af två skäl, för det första kan det vara vanskligt för myndigheterna, som skola göra sammandraget, att välja det, som för allmänheten kan vara af det största intresse, för det andra synes det mig, som om yrkesinspektören skulle förlora allt intresse att på sin berättelse nedlägga tid och arbete, om han riskerar, att hvad som han med stor möda utarbetat icke kommer till allmänhetens kännedom och således icke gör den nytta, som han afsett. Med oss i afseende på yrkesinspektionen likställda länder, såsom Ungern, Bayern, Schweiz och Holland, hvilka hafva tre à fyra yrkesinspektörer hvardera — utgifva också yrkesinspektörernas berättelser in extenso. Förhållandet är något annorlunda i England, beroende på det stora antalet yrkesinspektörer derstädes, — nära sextio — hvilket nödvändiggör en förkortning af berättelserna. Men aldrig går man i England till väga på det sättet att berättelserna framläggas i sammandrag, hvarigenom en stor del af de på den individuella åskådningen grundade framställningarna gå förlorade, utan man utgifver der utdrag af berättelserna. Det enda ställe, der de framläggas i sammandrag, är Tyskland, och detta icke förr än efter 1885. Men ehuru inspektörernas handskrifna berättelser föreläggas tyska riksdagen, har detta sätt för offentliggörandet i Tyskland der framkallat ganska stort missnöje, hvilket äfven tog sig uttryck i tyska riksdagen 1887—88. Oberoende af tyska rikets publikationer utgifva några af de till tyska riket hörande staterna sina inspektörers berättelser särskildt, och detta in extenso. Så är förhållandet i Sachsen och Bayern och så har varit starkt ifrågasatt att göra äfven i Preussen.

Nu har utskottet anmärkt, att det skulle blifva förenadt med för höga kostnader, om man skulle publicera berättelserna tillika med sammandragen. Detta synes mig vara en öfverdrifven farhåga. Hafva inspektörerna icke något att meddela, eller är det de hafva att meddela af beskaffenhet att icke motsvara den uppoffring af arbete och tid, som kräfves för nedskrifvandet, blifva berättelserna naturligtvis af ringa omfång och kunna således icke medföra någon afsevärd kostnad. Blifva de deremot af större omfång, kan man antaga att innehållet skall vara af det värde, att det mer än uppväger kostnaden för tryckningen. Jag föreställer mig ock att man skall hafva en tillräcklig garanti för, att yrkesinspektörerna icke skola göra sina berättelser onödigt vidlyftiga, deruti att de veta att berättelserna skola offentliggöras och således underkastas allmänhetens kritik. Kommerskollegium säger, att, om man skulle trycka både sammandragen och berättelserna in extenso, innehållet skulle blifva mindre lätt öfverskådligt och att minst tvenne gånger väsentligen samma saker skulle komma att upptagas. Detta beror naturligtvis på, huru klokt man gör sammandragen. Jag har föreställt mig, att man skulle kunna gå till väga t. ex. som i Österrike. Medan berättelserna der upptaga

en volym af omkring 400 sidor, upptager icke sjelfva sammandraget mer än 6—8. Sammandraget skulle naturligtvis icke blifva annat än en statistisk redogörelse, och den kan mycket lätt sammanträngas. Något så opraktiskt, som att kommerskollegium skulle upprepa hvad yrkesinspektörerna i sina berättelser på andra ställen säga, kan jag icke föreställa mig att man skulle hafva att befara. Men kommerskollegium påstår motsatsen.

Hvad sjelfva kostnaden för öfrigt beträffar, så, om man jemför de berättelser som utgifvas i utlandet t. ex. i Schweiz och Holland med dem, som det kunde ifrågakomma att utgifva här, torde man icke kunna antaga, att dessa senare berättelser skulle blifva af större omfång än 100—150 sidor i oktav. Kostnaden för offentliggörandet af yrkesinspektörernas berättelse in extenso och kollegiets korta sammandrag skulle då icke öfverstiga kostnaden för den nu föreslagna kommerskollegii berättelse med mer än några hundra kronor, och det är en så ringa kostnad, att jag anser att man derpå icke bör fästa något afseende. På grund af det anförda tror jag således, att det icke är någon lyckligt funnen utväg man nu tillgripit att få den af yrkesinspektörerna förvärfvade erfarenheten tillgodogjord för allmänheten genom att meddela allmänheten detta i ett af kommerskollegium gjort sammandrag. Då man emellertid i framtiden får se, huru detta försök kan komma att lyckas, skall jag, utan att göra något yrkande, inskränka mig till hvad jag nu yttrat.

Häruti instämde herr *Hedin*.

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

I § 8, som härefter föredrogs, hemstälde utskottet: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, i hvad mån stängsel utefter den ännu ej fullbordade delen af statsbanan i Norrland må kunna undvaras.

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.

I fråga härom anförde:

Herr Lundström: Jag har begärt ordet för att hos kammaren anhålla om afslag på utskottets betänkande i denna punkt. Detta utskottets skrifvelseförslag har, såsom herrarna veta, tillkommit derigenom, att statsrevisorerna, till följd af de iakttagelser de gjort under sin norrländska resa sistlidne oktober månad, uttalat den mening: »att stängsel kring jernvägen borde i Norrland på de vidsträckta, obebodda skogsmarker, som der genomskäras, kunna i regeln undvaras; och särskildt syntes sådan hägnad obehöflig, der jernvägen löpte genom kronan tillhöriga marker, å hvilka kreatursbete icke egde rum».

Detta förslag har statsutskottet upptagit, och således är här fråga om en ny princip vid statens jernvägsbyggande, nemligen den att man icke skall förse banan med omgifvande stängsel. Det är alldeles säkert, att statsutskottet såväl som revisorerna hafva tänkt sig en väsentlig besparing, derigenom att kostnaderna för uppsättningen och

*I fråga om stängsel ut-
efter statens
jernvägar.*
(Forts).

möjligen äfven för underhållet af detta stängsel icke vidare skulle ifrågakomma. Det torde dock tillåtas mig att meddela, att det här icke gäller mer än den kostnad, som egentligen belöper sig på *uppsättningen* af ifrågavarande stängsel. Ty när det gälde att anslå medel till fortsättande af stambanan genom de två nordligaste länen, uppställes af Riksdagen det vilkor, att kommuner och landsting skulle för stambanebyggandet upplåta behöflig mark jemte den inom banområdet befintliga växande skogen. Derigenom har jernvägen erhållit virke till en ganska stor del af det erforderliga stängslet. Jag tror mig hafva kännedom om att hvad beträffar stängelstolpar redan afverkats och finnes vid banlinien behöfligt antal sådana, medan möjligen det behöfves något mer af stängselslanor. I alla fall blir den egentliga besparingen icke af så stor betydighet. Deremot kan det vara möjligt, att aflåtandet af en sådan skrifvelse, som här är ifrågasatt, kan komma att medföra vissa olägenheter. Den kan komma att medföra någon fördröjning af stängseluppsättningen vid banbyggnaden, och något sådant dröjsmål torde väl icke Riksdagen tänkt sig — då den beviljade det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, för att banan skall vinna sin fullbordan under 1894. I sitt afgifna utlåtande har jernvägsstyrelsen sagt:

»att det ej syntes tillrådligt att minska eller borttaga stängslet utefter de norrländska banorna, då all den mark, stambanan genomginge, genomströfvades af betande boskaps kreatur, hvarför det äfven visat sig nödigt att å skogsmark vid banans byggande snarast möjligt uppföra stängsel till undvikande af olyckshändelser. Norra stambanan genomginge endast på helt korta sträckor mindre kronoparker, och då dessa i allmänhet icke vore inhägnade, förefunnes ingen anledning att vid banans framdragande öfver dem utesluta jernvägsstängslet.»

Efter ett sådant uttalande af jernvägsstyrelsen kan man ju hoppas, att ifrågavarande skrifvelse, om den genom båda kamrarnes beslut kommer att öfverlemnas till Kongl. Maj:t, dock icke skall föranleda den förändring, som statsrevisorerna och statsutskottet tänkt sig. Men väntan på en utredning härutinnan, som naturligtvis ändå kommer att taga någon tid, skulle dock i någon mån fördröja arbetena med stängseluppsättningen, och särskildt vore detta till men under sommaren, då tiden därför är lämpligast, så mycket mera som det ansetts nödigt att äfven under sjelfva byggandet hafva uppsatt detta stängsel dels till förekommande af olyckor och dels för att den ännu icke färdiga banvallen ej skall bli nedtrampad och skadad af betande kreatur, som komma in på den. Det är nemligen så, att under sommaren finnas kreatur öfver allt der uppe i skogarna. Äfven på kronoparker förekommer mulbete, och domänstyrelsen plägar därför på tio år i sänder upplåta dessa kronoparker till bete. Vidare är förhållandet det, att enligt lagen om stängselskyldighet de flesta jordegare hafva sina hemman omgärdade; men när nu banlinien kommer och genomskär det ena hemmanet efter det andra, är det klart, att stängslet brytes ned som finnes mellan deras områden. Och icke kan man antaga, att vare sig jernvägsstyrelsen eller revisorerna tänkt sig, att jernvägen skulle hålla stängsel i de särskilda rågångarne

mellan gårdarne i jernvägslinien och på det sätt hindra kreaturen att komma in från den enes på den andres egor. Följden skulle ovilkorligen blifva den, att jordegarna sjelfva, för att bevara sina kreatur från att komma in på andras jordegor, blifva tvungna att öfver allt, der banlinien skär deras egor, draga försorg om stängsels uppförande. Jordegarna hafva stora obehag af, att jernvägslinien skär deras egor i två hälfter, men ännu värre blir det för dem, om jernvägsstyrelsen alls icke håller stängsel vid banlinien. Det kommer då ständigt att inträffa att deras kreatur, följande banlinien en väg framåt, komma in på andras mark, och så blifva egarne till dem skyldiga att för den skada de vålla erlägga lösen. — Herrarne finna häraf att, utom hvad jernvägsstyrelsen sagt, att stängsel vore nödvändigt för jernvägens egen skull, det är nödvändigt äfven för att icke den ene jordegarens kreatur, gående längs banlinien, skall komma in på den andres egor. — Frågan blir då den: måste nu jordegarna sjelfva bekosta stängsel längs banlinien? Vore detta endast frågan, blefve det kanske icke så tvistigt. Man finge då, med ändring af nu gällande författning, gifva ut en förordning derom, som medförde denna skyldighet icke allenast för de två nordligaste länen, utan för alla jordegare i Sverige, samt föreskrifva att alla statsbanor blifva befriade från stängselskyldighet. Men är det deremot meningen, att endast kommunerna eller landstingen i norrländska länen skola bestrida stängselskyldigheten och bekosta den, då frågas hvad jernvägsbyggnaden skall göra af det virke till stängsel, som kommunerna och landstingen köpt och öfverlåtit kostnadsfritt till banbyggnaden? Skall det användas på andra trakter i Sverige eller skall det å nyo inköpas af kommunerna eller landstingen för att af dem uppsättas vid banlinien till stängsel? Säkert är, att de besparingar, man tänkt sig härigenom vinna, icke blifva så stora man trott, och att antagandet af förslaget skall föranleda olägenheter vid fullbordande af bygandet af stambanan, som nu kommit allt längre och längre mot norr och snart kan vara fullbordad, olägenheter, som för ortens befolkning torde blifva stora och svåra, hvarför, på grund häraf och då jag anser en sådan skrifvelse som den nu föreslagna mer skadlig än nyttig, därför att, om denna förändring skulle inträffa, det skulle betydligt försvåra för länen och kommunerna inköp och uppgörelse om den mark, de åtagit sig att kostnadsfritt öfverlåta till banan, jag ber att få yrka afslag å utskottets betänkande i denna punkt.

Häruti instämde herr *Carlsson*.

Herr Boström i Bodbyn: I hufvudsak skall jag be att få instämman i den föregående talarens yttrande, och jag har icke efter hans anförande mycket att tillägga, men jag vill dock framhålla att det är för mig klart, att om detta skrifvelseförslag bifölles och Kongl. Maj:t inginge på den föreslagna åtgärden, så finge de norrländska länen ytterligare ett vilkor till de många, de redan förut för jernvägsbyggnaden åtagit sig.

Då, såsom sagdt, den föreslagna åtgärden skulle blifva ett tillägg till nämnda vilkor och medföra en förändring i den redan gällande

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

*I fråga om stängsel ut-
efter statens
jernvägar.* arbetsplanen, ber jag att, i likhet med den föregående talaren, få yrka afslag å utskottets förslag i denna punkt.

(Forts.)

Herr J. H. G. Fredholm: Jag begärde ordet i anledning af yttrandena utaf de talare, som yrkat afslag å denna punkt i betänkan-
det. Jag anser för min del en sådan skrivelse som den stats-
utskottet här föreslagit i högsta måtto välbetänkt. Utskottet anför i
sitt utlåtande, att endast utgifterna vid stambanorna för stängsels
underhåll under år 1891 uppgått till i det närmaste 150,000 kronor.
Tager man tillika i betraktande ränte- och amorteringskostnaderna
på anläggningskapitalet för dessa stängsel, — kostnader som vore
ganska enkla att räkna ut — ehuru jag nu ej hunnit med det, så är
jag öfvertygad att sammanlagda kostnaderna för statsbanornas stäng-
sel uppgå till flera gånger de i betänkan-
det angifna kostnader för
underhållet. Af det nu anförda torde man finna, att den besparing,
som genom den föreslagna åtgärden vunnas, skulle för staten med-
föra en stor ekonomisk fördel.

Nu frågas: hvarför har man vid banlinierna ansett sig behöfva
stängsel? Jo, stängslet har två uppgifter. Den ena är att skydda
gående tåg från att komma i kollision med på banan till äfventyrs
befintliga kreatur, hvarigenom tågen kunde spåra ur. Den andra
uppgiften är att skydda kreaturen från att blifva öfverkörda. I Ame-
rika, der man ekonomiserar mer än här, har man inga stängsel vid
jernvägarne. För att icke utsätta gående tåg för urspårning, har man
vid lokomotivet fäst en s. k. cowcatcher, till formen liknande en
snöplog, och genom denna kastas kreaturen undan. Det är visser-
ligen sant att kreaturen häraf kunna taga skada — en skada, som
måste ersättas — men man kan ju räkna ut huru många kreatur man
kan köra i hjel för en tre- à fyrahundratusen kronor om året, och
man skall då finna, att det knappast kan ifrågakomma att ersätta mer
än en obetydlig bråkdel deraf.

För öfrigt ber jag få fästa herrar norrländingars uppmärksamhet
derpå, att så snart kreatur stå på banan, så blåses det från lokomo-
tivet, och då ha kreaturen i Amerika lärt sig att springa undan, och
så godt som aldrig inträffar någon olycka. Efter någon tids kortare
öfning torde de nog lära sig det äfven i Norrland, så att man be-
höfver icke vara rädd för att stora olyckor i det hänseendet skola
uppstå. Skulle emellertid någon olycka ske, är det ju billigt att
jernvägsstyrelsen ersätter skadan.

Det är, som jag framhållit, en afsevärd besparing, utskottet före-
slagit, och derfor yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: I olikhet med den siste ärade tala-
ren tror jag icke, att frågan är så lätt afgjord, som han tycktes vilja
låta påskina. Jag tror tvärt om att utskottet tagit denna fråga alltför
lätt, den har mycket större betydelse än hvad man kan finna af
utskottets motivering. Men innan jag öfvergår till att bevisa detta,
skall jag först be att få fästa uppmärksamheten på, att då Riksdagen
beslöt att utsträcka jernvägen genom Norrland, så var dervid fäst det
vilkor, att Norrland skulle af jordegarne inköpa mark deis för banan

och dels deromkring för att få skog till stängsel. Derjemte har Norrland upplåtit grustägar för banbyggnadens behof. Det synes mig följaktligen, som om man ställt Norrland i ett helt annat förhållande än öfriga landsdelar. Redan nu äro för Norrland kostnaderna för banbyggnaden större än i någon annan del af Sverige. Nu kommer man och säger — det är revisorerna, som på en resa i Norrland kommit till den öfvertygelsen — att det skulle gå an dels att icke underhålla stängsel, som blifvit uppfördt, dels ock att undvara stängsel, och det på det skäl, att revisorerna anse att när tåget kommer, så blåser man, som den siste talaren påpekade, från lokomotivpipan, och då springa kreaturen undan. Det vet icke den siste talaren, åtminstone har han icke bevisat det. Jag föreställer mig, att tåget går genom en skärning, der på sidan äro så höga branter att icke en menniska kan komma upp på dem, än mindre kreatur, om det än blåste i aldrig så många pipor. Om nu kreatur finnas der, blir följen att tåget går öfver dem, och, förutom det djurplågeri som sker, inträffar äfven en stor förlust för egarne. Man föreställe sig ett annat ställe, der fyllning skett; sådana förekomma ofta vid jernvägarne. Bankarna äro der så höga, att det är omöjligt att hoppa ned, ty då riskerar man lif och lem. Kan man då tänka sig att, när pipan blåser, kreaturen skola hoppa ned och undkomma med lifvet. Det möter sålunda ganska stora betänkligheter att taga bort stängseln.

Jag skall derjemte be att få påpeka, att det synes mig, som om denna fråga framdeles icke komme att angå endast Norrland. Jag hemställer, om det kan vara öfverensstämmande med billighet och rättvisa, att, då staten köpt jorden af jordegarne under förutsättning att staten skulle stänga utefter banan, staten sedermera, när den anser sig icke behöfva stängsel, som föranleda kostnader, helt enkelt upphör att stänga. Jordegarne kunna icke gerna härmed åtnöjas, och naturligt är, att kommer man till sådant resultat vid statens jernvägar, komma de enskilda banorna snart efter. Följen skulle blifva den, att när jordegare har skogstrakter och inegor om hvarandra, skulle, när stängseln komme bort, kreaturen gå in på banan och följa den ett stycke, till dess de kommo till ett sädesgärde; der skulle de gå in och förstöra det och kanske äfven sig själwa. Hvem skall betala de kostnader, som åsamkas jordbrukarne genom en sådan princip? —

Den siste talaren sade äfven, att stängselskyldigheten blefve dyr för staten. Ja, det är sant. Men jag hemställer, om det icke blefve lika dyrt för jordegarne, som måste hafva stängsel för att skydda sina kreatur från att komma in på banan. Hade jordegarne förut, innan de sålde jord till banbyggnaden, vetat att de själwa kunde få denna skyldighet, skulle de naturligtvis hafva tagit mera betaldt. Men de sålde under förutsättning, att staten skulle hålla stängsel. Gör nu ej staten det, begår staten enligt min tanke nära nog ett kontraktsbrott. Staten har gjort upp ett aftal, ett köpekontrakt, under viss förutsättning. Denna uppfylles icke sedermera; det anser jag icke vara fullt redligt handladt, och jag tror att, om man handlar enligt sådana principer, man lägger på jordbrukarne ett onus, som blir mer tryckande än underhållet af vägarne.

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

I fråga om
stängsel ut-
efter statens
jernvägar.
(Forts.)

Jag förenar mig därför med dem, som yrka afslag å utskottets betänkande i denna punkt.

Herrn: *J. W. Lindh* och *Wallmark* i Smedsbyn instämde häruti.

Herr Wikstén: I hufvudsak skall jag be att få instämma med herrar Lundström och Boström. För min del är jag vän af sparsamhet med statens medel, men skall denna sparsamhet ske på bekostnad af enskilda personer eller län, anser jag det icke vara en lämplig sparsamhet. Bland de skäl utskottet anfört för sin hemställan säger äfven utskottet:

»Vid fråga om anslag till Luleå—Gellivarabanans försättande i fullständigt skick uttalade 1892 års lagtima Riksdag i skrifvelse angående föreslagna jernvägsbyggnader för statens räkning den åsigt, att en gods bana, som genomlöper aflägsna, folktomma bygder och endast trafikeras med långsamt gående tåg, icke för trafikens säkerhet erfordrade stängsel.»

Ja, i afseende på Gellivarabanen tror jag, att man i väsentlig mån skulle kunna undvara stängsel, åtminstone der uppe i lappmarken, der det finnes mindre med kreatur. Den banan är äfven i allmänhet mera rak och utsigten från tåget derigenom större. Men så är icke förhållandet med norra stambanan eller den del af densamma, som denna fråga berör — en del af Norr- och Vesterbotten, — der, såsom jernvägsstyrelsen påpekat, »all den mark, stambanan genomginge, genomströfvades af betande boskapskreatur, hvarför det äfven visat sig nödigt att å skogsmark vid banans byggande snarast möjligt uppföra stängsel till undvikande af olyckshändelser.»

Denna åsigt anser jag vara alldeles riktig. Skola vi söka få bort stängslen utefter jernvägslinierna, då tror jag vi böra börja med en sådan reform i odlade trakter, der den snarare torde kunna genomföras, emedan kreaturen der i allmänhet vallas eller hållas tjuvrade, hvilket icke är förhållandet, der norra stambanan nu skall gå fram. Der består trakten i allmänhet af skogs-, ängs- och betesmarker. Kreaturen måste der gå lösa, och en oinstängd bana skulle der förorsaka, förutom våda för jernvägsolyckor, allt för många svårigheter och trassel för befolkningen.

Här stå vi åter inför en bestämmelse om undantag i afseende på öfre Norrland. Det är verkligen märkvärdigt, huru efterhängsna undantagsbestämmelserna för Norrbotten, och i detta fall äfven för Vesterbotten, äro. Såsom en talare redan påpekat, har öfre Norrland för jernvägsbyggnaden fått påkosta icke blott mark, utan äfven skog och grustägt samt betala ersättning för olägenheter etc. under byggnaden. Då nu dessa län — Vester- och Norrbotten — fått påkosta allt detta sjelfva, är det då rätt, att, så snart det är fråga om ett experiment med något nytt, just börja med sådant i Norr- och Vesterbotten och derigenom öka denna orts olägenheter och uppoffringar? För öfrigt skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att det icke är någon småsak det här är fråga om. Ty sedan riksdagen beslutat de uppoffringar, som för stambanan skulle göras af kommuner eller landsting, hafva landstingen genom sina delegerade gjort

upp med jordegarne om erhållande af den för banan erforderliga jorden; men man har likväl icke kunnat uppgöra definitiva köpebref, utan endast ett slags kontrakt, emedan den areal som skulle tagas af hvarje jordegare ej varit känd. Dessa uppgörelser hafva naturligtvis skett under den förutsättning, att stängsel skulle uppföras utefter banan i öfre Norrland såväl som annorstädes. Antager nu Riksdagen utskottets hemställan och Kongl. Maj:t sedan beslutar att stängsel icke skall uppföras vid den återstående delen af norra stambanan, då blifver följdén den, att dessa jordegare komma att säga: nu har det blifvit nya bestämmelser i afseende på banan, som öka svårigheterna för oss, och då så är, stå vi icke längre vid våra aftal om lemnande af mark till banan, utan fordra högre ersättning. Jag frågar då, om det kan vara billigt att landstingen i och för en bestämmelse, som icke tillämpas på något annat ställe i vårt land, skulle få göra än ytterligare väsentliga uppoffringar för stambanan. På grund af hvad jag nu sagt skall jag be att få instämma med dem, som yrka afslag å utskottets hemställan.

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

Med herr Wikstén förenade sig herrar *Åström, Dahlstedt* och *Alexanderson*.

Herr Wästfelt: Då Riksdagen och regeringen fattade det beslutet, att stambanan skulle gå genom Norrbottens och Vesterbottens län, var dervid fäst det vilkoret att befolkningen, der banan framginge, skulle fritt upplåta afrösnings- och inrösningsjord. Detta vilkor väckte mycket missmod hos befolkningen, och man trodde allmänt, att den ej skulle känna sig hägad att gå in på denna fordran. Emellertid föranledde denna fråga urtima landsting i Vesterbotten och Norrbotten. Då landstingsmännen dervid kommo tillsammans, fick man tillfälle att öfverlägga med dem och visa dem vigten och betydelsen af en sådan bana, som skulle borttaga de hinder, som nu hämmade Norrlands utveckling, och det stora tillmötesgående, som visades af regeringen och Riksdagen, då regeringen och Riksdagen sagt, att banan skulle komma att fortsättas norr ut och många millioner nedläggas på densammas byggande och underhåll, endast banan finge läggas fritt på deras jord. Detta hade till följd, att befolkningen snart började öfvergå från sin förra ståndpunkt och inse, hvilka fördelar man i södra delarne af Sverige kommit i åtnjutande af genom jernvägarne, samt hvilken stor uppoffring staten i sjelfva verket gjorde genom att framdraga banan genom Norrland. Enhälligt fattades därför det beslutet, att man skulle gå in på Riksdagens och regeringens framställning och upplåta jord för banan. Men dermed tänkte man också, att man skulle vara befriad från alla andra utgifter, vare sig det gälde banans byggande eller underhåll. Skulle man nu antaga ett sådant beslut, som det, hvarom utskottet i denna punkt hemställer, då finge naturligtvis befolkningen sjelf bygga stängsel utefter jernvägen; ty stängsel måste det vara, derom kan icke vara något tal. Men jag tror, att Riksdagen i sådant fall icke skulle handla väl mot Norrland, då befolkningen der så beredvilligt uppoffrat den jord, Riksdagen begärt för banan. På grund af dessa

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

förhållanden — och jag känner så väl befolkningens anda och tankar i detta afseende — tycker jag att en sådan obillighet, som att besluta att undvara stängsel utefter banan i Norrland, icke bör utgå från Riksdagen, och därför skall jag yrka, att en sådan skrifvelse, som utskottet föreslagit, icke må komma till stånd.

Herr J. H. G. Fredholm: Jag begärde ordet med anledning deraf, att en talare mot mig invände att, äfven om kreaturen i allmänhet kunde lära sig att gå ur vägen för lokomotivet, detta dock icke kunde ske på sådana ställen, der det förekomme skärningar. Härpå skulle jag kunna svara talaren, att om man kände till förhållandet mellan hela banlängden och längden af skärningarna, skulle man lätt finna, att skärningarna utgöra en försvinnande liten del och att de fall, hvarom han talar, således endast ytterst undantagsvis kunna komma i fråga. Men det är i själfva verket öfverflödigt att för frågans bedömande utrona detta. Det är ju tillräckligt att här upplysa talaren om, att när lokomotivföraren får se några djur i en skärning, kan han ju sakta farten, så att kreaturen beredas tid att gå ur skärningen.

Hvad beträffar frågan, att det skulle vara nödvändigt att hafva stängsel, der jernvägen ginge genom odlade trakter, så vill jag blott i förbigående omnämna, att det såväl i Skåne som på andra ställen här i landet finnes åtskilliga privatbanor, som gå genom odlade trakter, utan att man derför ansett nödigt att omgifva dem med stängsel.

För öfrigt vill jag med afseende på nyttan af stängsel uttala den meningen, att det är mycket sämre att hafva än att icke hafva stängsel kring banorna, i betraktande deraf att kreaturen hafva mycket lättare att i senare fallet komma från banan, när ett tåg kommer. Jag har själf en gång haft tillfälle iakttaga detta. Jag var på en jernvägsresa just i samtal med trafikdirektören om nyttan af att icke hafva stängsel, i hvilket afseende han omfattade en motsatt mening, då lokomotivföraren blåste, hvarpå tåget stannade, derför att det icke kunde gå fram för en ko, som icke kunde gå ur vägen, emedan stängslet hindrade henne derifrån.

Om det på något ställe i vårt land kan vara mindre farligt att, hvad kreaturen vidkommer, borttaga jernvägsstängslet, så är det väl i Norrland, der i Vesterbottens län ungefär *ett* nötkreatur kommer på hvarje kvadratkilometer och i Norrbottens knappt ett djur på 2 kvadratkilometer. Icke kan man väl anse, att det på sådana trakter kan för kreaturens skull medföra några synnerliga olägenheter att undvara jernvägsstängsel.

För staten gäller det emellertid här en stor utgift. Jag vill i det hänseendet nu framhålla hvad jag, då jag nyss hade ordet, icke kunde tillräckligt noga göra, nemligen att då banan skall stängas på båda sidor, blir detta för statsbanorna icke mindre än en sträcka af 17 millioners längdfot stängsel, och antager man — hvilket jag icke vet — att stängningen skall kunna göras för lågt räknadt 25 öre per fot, blir det en utgift för staten af $4\frac{1}{4}$ millioner kronor, å hvilken summa räntan jemte amortering skulle belöpa sig till 200,000 kronor. Läger man till denna summa, hvad det kostar att underhålla stängslet, eller 150,000 kronor, få vi till ingen nytta en årlig

utgift för jernvägsstängslen af 350,000 kronor, och det tycker jag är en mycket stor summa. Kan man nu inbespara en afsevärd del der af genom att icke omgifva jernvägarne i Norrland med stängsel, så vill detta synas mig vara en mycket klok åtgärd.

*I fråga om stängsel ut-
efter statens
jernvägar.
(Forts.)*

Herr Andersson i Nöbbelöf: Då ingen af utskottets ledamöter begärt ordet för att försvara utskottets betänkande, skall jag be att få göra det.

Jag kan icke undra på, att representanterna från de norrländska länen anse det vara ledsamt, om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, sådan som utskottet föreslagit, skulle komma till stånd, emedan de icke hafva någon erfarenhet af, huru det skulle komma att gestalta sig, om dessa jernvägsstängsel, hvarom nu är fråga, borttoges. Förhållandet är, enligt min åsigt, att ett borttagande af stängslen icke skulle försaka några olägenheter, och jag tror att, om åtgärden i fråga vidtages, skulle man snart komma till den öfvertygelsen. I Skåne äro flera banor utan stängsel, och det är konstateradt af jernvägsbolagen, att det i afseende på kreaturen sker mindre olyckshändelser, der det icke finnes stängsel än der sådant finnes. Det kan verkligen synas, att det skulle vara bättre att hafva stängsel än att vara utan, men det är emellertid ett faktum, som jag nyss nämnde, att det sker mindre olyckshändelser, då stängsel icke finnes än då sådant finnes. Det är från den synpunkten som jag skall be att få försvara utskottet, som jag tror sett saken fullkomligt riktigt.

Man har äfven sagt att, i fall beslut fattas att stängsel uteslutas från banan i Norrland skall undvaras, skola jordegarna vara tvungna att sjelfva stänga, emedan annars kreaturen skola löpa från den enes mark till den andres. Ja, jag trodde detsamma i början, men jag har sedan kommit till andra tankar. Ty då jernvägen går genom en persons egor, kan stängsel naturligtvis icke behövas, emedan dessa stängsel då skulle komma att gå parallela med banan och dela egorna. Deremot blir det en annan sak, då banan kommer till de ställen, der den skär ett stängsel mellan två personers egor, ty der måste kreaturen, synes det, från den enes mark komma in på den andres, om icke någon grind finnes. Sådana grindar tror jag dock icke behövas, ty man kan nemligen göra s. k. stängselgropar, som bestå af en vanlig grop med en bjelke lagd tvärs öfver, på hvilken spåren hvila, och öfver en sådan grop gå aldrig kreaturen; det är ett lika säkert stängsel som hvilken grind som helst. Jag skall icke vara ledsen, om kammaren afslår utskottets hemställan, men jag är för min del öfvertygad, att ett beslut om borttagande af jernvägsstängslen icke skulle göra Norrland någon skada.

Herr talman, jag skall emellertid be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström: Jag begärde ordet med anledning af herr Fredholms yttrande.

Jag har sjelf rest rätt mycket på jernväg, och jag kan därför intyga för herr Fredholm, att betande boskap icke låter skrämman sig från banan af lokomotivets hvisselpipa så lätt som han trodde.

*I fråga om stängsel ut-
efter statens
jernvägar.*
(Forts.)

Sistlidne sommar gjorde jag en resa i Norrland. På vägen mellan Gellivara och Luleå var banan på ett ställe belamrad med en hjord af 30 à 40 renar; och fastän ånghästen hvisslade och blåste, så att jag trodde att han skulle få lungshot deraf, hjälpte det icke. Renarne lägo stilla, som om ingenting händt. Lokomotivföaren eller eldaren måste derföre hoppa ned för att söka köra dem undan. Men renarne, som tyckte att det var jemnare väg på banan än på sidan derom, sprungo en lång sträcka på den förra, och tåget blef ej litet hindradt. Efter hvad det sades mig, händer sådant nästan hvarje dag. Herr Fredholm nämnde Amerika. Jag skall derför be att få upplysa, att jag äfven der varit i tillfälle att bevittna, hurusom eldare och lokomotivföare måst gå ned på banan för att jaga bort kalffvar, som varit i vägen för tåget. Sådana djur äro inte alls så rädda för hvisselpipan, att de genast hoppa åt sidan, när de få höra henne.

Jag tror inte, det är rätt att i detta afseende ställa Norrland i någon särskild undantagsställning. Hvarför icke taga bort alla stängsel i Stockholm och i trakten häromkring, utan endast i Norrland? Så snart Norrland skall få någonting, skall det nästan alltid vara förenadt med särskilda undantagsbestämmelser; och dessa bestämmelser dekreteras af representanter från södra Sverige, sedan dessa fått allt, hvad de velat ha, och fått betaldt dertill.

Herr Jansson i Krakerud: Jag begärde ordet i anledning af herr Fredholms yttrande. Han lemnade den upplysningen, att det vore så få kreatur der uppe i Norrland. Jag mins icke, huru han uttryckte sig, om han sade, att det var ett på qvadratmilen, eller om han sade, att det var ett på qvadratkilometern. Men jernvägsstyrelsen har härom en annan åsigt. Den säger: »att det ej syntes tillrädligt att minska eller borttaga stängslet utefter de norrländska banorna, då all den mark, stambanan genomginge, genomströfvades af betande boskapskreatur, hvarför det äfven visat sig nödigt att å skogsmark vid banans byggande snarast möjligt uppföra stängsel till undvikande af olyckshändelser». Detta yttrande af jernvägsstyrelsen synes mig vittna om, att det nog måtte vara mer än ett djur på qvadratmilen eller qvadratkilometern.

Herr Andersson i Nöbbelöf yttrade, att i Skåne finnes det jernvägar, som icke äro inhägnade, och att han kommit till den öfvertygelsen, att det sker mindre olyckor, der intet stängsel finnes, än der det finnes. Om jag icke missminner mig, så har utskottet stipulerat sitt beslut på samma grund. Jag ber då först få erkänna, att det kan inträffa, att det blifver flera olyckor på en jernväg, som är inhägnad än på en ohägnad, för så vidt stängslet står så nära jernvägen, att kreaturen icke kunna hoppa från banans område, om de befinna sig der, när tåget kommer. Men om stängslet står på något större afstånd från jernvägen, synes det mig, som om kreaturen mycket väl kunna hoppa af banan.

Man är ju benägen att, då en sådan fråga som denna förekommer, jemföra den med förhållandena i samma afseenden från den ort, man tillhör. Jag skall då be att få fästa uppmärksamheten på, att det icke är samma förhållanden i Norrland som i Vermland. Jag

nämner Vermland, för den händelse frågan skulle blifva en princip, som man skulle vilja söka genomföra äfven på andra ställen än i Norrland. Icke heller är det samma förhållanden i Skåne som i Vermland. Jag har låtit mig berättas, att i Skåne hafva jordbrukarne sina kreatur för det mesta tjudrade eller också valla de dem på jorden. Så är icke förhållandet i de norra länen. Der släppas kreaturen ut, och så få de gå utan tillsyn, tills man hemtar dem på qvällen. Detta gäller likväl endast de kreatur, som man dagligen tager afkastning af. Hvad deremot ungboskap och unghästar beträffar, släpper man ut dem på våren och sedan få de gå i bete ända till hösten. Då kan man tänka sig, om man saknar stängsel eller inhägnad för dessa djur, huru svårt det skall blifva att finna dem, och huru många skador de kunna åstadkomma på andras egor och mark, och huru många trakasserier de kunna föranleda jordegarne samt huru svårt det skall blifva att få ersättning för den skada dessa djur göra. Sålunda finner man, att det icke är samma förhållanden i de norra länen som i de södra.

*I fråga om stängsel ut-
efter statens
jernvägar.
(Forts.)*

Jag ber derjemte att få ytterligare betona, att det, enligt min uppfattning, är en orättvisa begången, i det man exproprierade jorden under det vilkoret, att man skulle få stängsel efter banan, så att icke jordbrukarne behöfde lida något omak af jernvägen, men sedan kommer och säger: nu bry vi oss ej om kontrakten, utan nu får ni stänga och se efter edra kreatur bäst ni vill. Icke är det hederligt af staten att gå till väga på detta sätt.

Jag hade icke uppträdt i denna fråga, om den uteslutande gält Norrland, ty jag känner icke till dessa trakter. Men jag tror icke, att det är omöjligt att realisera förslaget med afseende på Norrland. Då jag emellertid hör, att frågan afser att införa en sådan princip äfven i andra delar af landet, ber jag att fortfarande få protestera mot skrifvelseförslaget.

Herr Petersson i Runtorp: Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag. Det är icke utan, att jag känner detta obehagligt, ty norrländingarne tycka icke om, att man säger något i saker, som röra dem. Det synes framgå af diskussionen, som om man ville ifrågasätta, att staten icke vore skyldig att hålla stängsel utefter den norrländska jernvägslinien. Men det kan aldrig vara meningen, utan meningen är väl den, att det icke behöfves stängsel på sådana ställen, der jernvägen går genom större skogstrakter och genom stora milsvida myrar. Hvad beträffar renarne, om hvilka herr Waldenström nyss talade, får jag säga, att också jag har rest på Gellivarabanan, men jag såg icke någon enda ren på banan. De, som jag såg i närheten kilade undan så fort de kunde, så att det icke var någon som hade besvär med att köra bort dem. För öfrigt får jag säga, att jag tror, att renarne icke respektera sådana stängsel som finnas kring jernvägarne.

Lika onaturligt som det vore, om staten skulle fritaga sig från den uppgiften att i *allmänhet* stänga kring jernvägarne, lika orimligt synes det mig vara, att den skulle stänga på sådana trakter, der man reser många mil utan att se hvarken menniskor eller djur. Om det

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

förekommer sådana sträckor äfven på andra trakter i öfre Norrland än der Gellivarabanan drager fram, synes det mig vara billigt, att staten skall hafva skyldighet att hålla stängsel der. Jag tror icke, att här afses något annat, än att staten skulle blifva befriad från att på sådana ställen hålla stängsel vid jernvägen. Att staten åter skulle vara befriad från att stänga på sådana ställen, der jernvägen går genom inegor, kan väl icke ifrågasättas. Således kan det icke komma i fråga, att det skall komma någon efterräkning från landtbrukaren, såsom man vill framhålla.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr J. H. G. Fredholm: Herr Waldenström anförde ur sin rika erfarenhet två exempel på olägenheten af att icke hafva stängsel utefter jernväg. Det ena var, att han under en jernvägsresa i Norrland varit vittne till, att en mängd renar sprungo i vägen för tåget. Jag vädjar till dem af herrarne, som känna till renarnes natur, huruvida herrarne tro, att stängsel skulle hjälpt i det fallet, eller om icke renarne skulle kunna komma in på banan lika bra, vare sig der funnits stängsel eller ej. Det andra exemplet var, att han i Amerika varit vittne till, att lokomotivförare och eldare mäst gå ned från tåget och under halfva timmar springa för att köra bort kreatur från jernvägslinien. Under tiden har naturligtvis tåget fått stå stilla. Det är möjligt, att han sett något sådant, jag vill icke bestrida det, då han säger så, men hans erfarenhet i detta fall är i mina ögon icke något det ringaste bevis för, att stängsel utefter jernvägslinie är nödvändigt. Jag har också varit i Amerika, och jag har der på jernväg rest öfver 1,200 svenska mil, men jag har hvarken sett något stängsel för jernvägarne ej heller någon gång varit med om att tåg behöft stanna för några kreatur. Men hundra gånger har jag deremot sett, hurusom kreatur löpt så fort de kunnat från banan, då det blåsts i lokomotivpipan.

Herr Jansson i Krakerud sade, att det vore nödvändigt att hafva stängsel, emedan jernvägsstyrelsen sagt, att man bör hafva det. Men herrarne torde väl inte vilja tillmäta jernvägsstyrelsen någon så stor auktoritet i detta afseende. Jernvägsstyrelsen föreslog ju, att det skulle vara stängsel vid Gellivarabanan, men Riksdagen underkände jernvägsstyrelsen som auktoritet i detta fall.

Herr Hammarström: Jag hade icke tänkt att begära ordet, men eftersom jag rest åtskilligt och vunnit någon erfarenhet på detta område, skall jag be att få säga några ord.

Jag har vid många tillfällen varit med, då kreatur, som varit inne på banlinie, mäst köras bort derifrån. Särskildt en gång reste jag genom en skogstrakt, der det fans en mängd kreatur inne på banlinien. För att få dem bort från banan, måste man mota dem öfver en half mil. Hade då banan icke varit omgifven af stängsel, då hade man blifvit af med dem fortare. Der banorna gå fram genom skogstrakter, äro grindarna vid vägfvergångarna sällan stängda; derigenom är det lätt för kreatur att inkomma på banan.

Det är besvärligt att få bort kreatur, som inkommit på en in-

hägnad jernväg. Är banan deremot klar, så att inte något stängsel finnes, då blir man snart af med dem.

Med den sakta fart, hvarmed bantågen gå i Norrland, tror jag icke, att det blifver farligt, om stängseln undvaras i skogstrakter.

I fråga om stängsel utefter statens jernvägar.
(Forts.)

Herr Alsterlund: Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag instämmer med herr Wikstén.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan under § 8 i utlåtandet n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets öförmälda hemställan.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 114 ja mot 62 nej; varande sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§§ 9 och 10.

Lades till handlingarna.

§§ 11 och 12.

Biföllos.

§ 13.

Med anledning af en af statsrevisorerna i ämnet gjord erinran hemstälde utskottet i denna §, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru den ersättning, som af postverket för postbefordran på jernväg erlägges, må blifva mera noga afvägd än för närvarande är fallet.

Angående ersättningen till statens jernvägs- trafik för postbefordran å statens jernvägar.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Peterson i Hasselstad: Herr talman, mine herrar! Såsom synes af betänkandet, föreligger här den af komiterade för revision

Angående
ersättningen
till statens
jernvägs-
trafik för
postbefor-
dran å
statens jern-
vägar.

(Forts.)

af statens jernvägstaxa år 1888 väckta och af Riksdagens senast församlade revisorer upptagna frågan, huru vida den ersättning, som utgår från postverket till statens jernvägstrafik för postbefordran å statens jernvägar, är skäligen eller icke.

Af hvad jag från pålitligt håll inhemtat har jernvägsstyrelsen själf uppskattat *statsjernvägarnes samtliga utgifter för framförande af en postvagn i snälltåg* till 13,1 öre per kilometer, således motsvarande i det närmaste hvad af postverket för närvarande i afgift till jernvägstrafiken erlägges, och hvilket representerar en utgift för postverket af sammanlagdt i rundt tal en half million kronor årligen.

Men, säga komiterade, hvilkas åsigt statsrevisorerna synas biträda, för att få denna ersättning väl afvägd, bör utöfver sistnämnda belopp äfven åläggas postverket att, för den verksamhet det kräfver af jernvägstrafiken, jemväl i proportion deltaga i gäldandet af räntan å det i jernvägarne nedlagda kapital; och komma komiterade efter sådan beräkning till det resultat, att postverket i stället för nu utgående 13 öre rätteligen skall betala 18 öre per kilometer, motsvarande en ökad utgift för postverket af i rundt tal 200,000 kronor årligen.

Nu kan det ju vara likgiltigt, om denna utgift skall betalas af postverket till jernvägen för postföringen och således komma staten till godo på det sättet, eller om den skall såsom hittills komma staten till godo genom postverket. Men det är icke nog dermed; utan just i följd af, att postverket skall betala mera till statens jernvägar för postföringen, så har jag mig specielt bekant, att det inneligger petitioner från enskilda jernvägar hos poststyrelsen, hvilka gå ut på, att de hafva 347,000 kronor att få af poststyrelsen för transport af post på dessa jernvägar. Nu är det mycket troligt, att de enskilda jernvägarne få hvad de begära. Ty det kan icke nekas dem, om, såsom troligt är, det befinnes vara rättvist. Och då blir följden, att postverket får betala dessa 200,000 kronor till staten, hvilka här äro afsedda i detta skrifvelseförslag, för de vagnar, det fått begagna på statsbanorna, och dessutom ungefär 350,000 kronor till de enskilda banorna. Det blir således 550,000 kronor. Så stora inkomster har emellertid postverket icke kunnat gifva staten.

Men så kommer också något annat till; och det är, att då postverket på så sätt icke har några tillgångar, kan det icke utveckla sig så som önskligt vore eller som det hittills gjort. Postverket har ju gått olika orter till handa med att inrätta poststationer; der allmoge har haft långt att resa för att afsända och mottaga bref och tidningar, har postverket på framställning af vederbörande myndigheter inom länet låtit komma till stånd stationer för allmänhetens bekvämlighet öfver allt i alla orter. Och det är icke säkert, att dessa stationer burit sig så, att postverket af dem haft någon inkomst. Om nu förhållandena blefve sådana, som här synes föreligga förslag om, så är det omöjligt för postverket att kunna reda sig. Ty det har ju inga medel att gå allmogens billiga önskingar till mötes vidare, utan det får tvärtom indraga en eller annan poststation, som icke kunnat ge någon inkomst till postverket. Och således mister man en och annan poststation i landsorten till föga fromma för den allmoge, som behöfver begagna posten, der man har långt till stä-

derna och icke kan få sina bref och tidningar derifrån, utan nödgas resa flera mil.

Man får tänka också på, hvad som utredts i betänkandet här, att för hvarje öre, hvarmed postverkets betalning till jernvägen ökas per vagnkilometer, uppkommer en kostnad för postverket af 36,000 kronor.

Jag tror icke, att det är riktigt att bifalla hvad här i detta skrifvelseförslag är sagdt och styra till så, att postverket blir utan medel till att utveckla sig såsom hittills. Derfor anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan här med det tillägg, att det må läggas till handlingarna.

Angående ersättningen till statens jernvägs- trafik för postbefordran å statens jernvägar.
(Forts.)

Herr *Larsson* i Fole instämde häruti.

Herr *Andersson* i Nöbbelöf yttrade: Ja, det ser kanske litet besynnerligt ut, att jag nu uppträder, då jag icke inom utskottet reserverat mig. Men det var en händelse, som gjorde, att jag icke kom att reservera mig mot det förslag som här är afgifvet. Anledningen, hvarför jag inom utskottet intagit en annan ståndpunkt i frågan än jag hade i revisionen, var den, att sedan revisionen var slut, hafva till utskottets kännedom kommit förhållanden, som jag icke hade reda på förut.

Det nämndes af den siste talaren, att redan nu ligga ansökningar inne från de enskilda jernvägarne, hvilka fordra en förhöjning af 347,000 kr. för transporten af post på dessa jernvägar. Nu är det alldeles klart, att i händelse Riksdagen skulle aflåta en skrifvelse i i det hänseende, som nu föreslagits, skall det öfva tryck på poststyrelsen, hvilken icke har lätt att reda sig med dessa utbetalningar. Och antagligen skola då de enskilda jernvägarne få det belopp, som de hafva begärt; och, mine herrar, då går det så, som af den siste talaren nämndes, att om postverket skall betala dessa 200,000 kr, som här äro i fråga, och ytterligare 347,000 kr. till de enskilda jernvägarne, så kan icke poststyrelsen göra detta med de inkomster, som den för närvarande har, utan då kommer den att göra indragningar på ett eller annat ställe; och det kommer att inträffa just i landsorten.

Om vi tänka på, att posten är den inrättning, som allra mest af våra embetsverk har att befordra den s. k. trafiken de små samhällena emellan, så synes det mig icke vara skäl att gå denna institution allt för nära. Jag har därför icke kunnat vara med om den föreslagna skrifvelsen, då jag ansett, att Riksdagen icke för närvarande borde befatta sig med detta ärende.

Jag får yrka afslag på skrifvelsen.

I detta yttrande instämde Herr *Nilsson* i Skärhus.

Herr von *Friesen*: Herr talman! Jag åter vidhåller den uppfattning, som jag i likhet med den föregående talaren hade, då vi båda voro medlemmar af statsrevisionen. Vi gjorde då den utredning, som herrarne finna i statsrevisorernas berättelse, och kommo

Angående till det resultat, som der är framlagdt, och som blifvit i hufvudsak ersättningen af utskottet biträdt.

till statens jernvägs- trafik för postbeför- dran å statens jern vägar.
(Forts.)

Saken kan, såsom den förste ärade talaren nämnde, synas temligen likgiltig, eftersom både posten och de här ifrågavarande jernvägarne äro statens. I det hänseendet kan jag gifva honom rätt. Men därför kan också omöjligen ett beslut i denna fråga inverka något på de enskilda jernvägarne ställning till postverket. Ty det är skilnad på, om staten för egen räkning vidtager en bokförings- åtgärd eller om den skall göra en verklig utgift. Det är klart, att om den skall göra en verklig utgift, så träda helt andra synpunkter fram, än om det endast gäller en bokföringsfråga.

En sådan föreligger i sjelfva verket här. Nå, då kan man, såsom sagdt blifvit, tycka, att den kan vara likgiltig, man kan tycka, att det är likgiltigt, huru staten i förevarande hänseende sköter sin bokföring. Ja, men från en särskild synpunkt är det icke likgiltigt. Ty derigenom att postverket på grund, bland annat, af nu omhandlade förhållande sättes i tillfälle att uppvisa stora öfverskott, får det också ganska goda skäl att andraga, när det kommer med anspråk på ökade anslag från statsverket. Det är således tanken på faran, att de skenbara stora öfverskotten hos postverket skola främja stora pretentioner från postverkets sida på statsverket, som för mig varit bestämmande, då jag biträdt såväl statsrevisorernas framställning som utskottets förslag.

Det har sagts, att, om postverket icke får något öfverskott, det icke vidare kan utveckla sig. Ja, men jernvägarne då? Om de icke få något öfverskott, huru skola de kunna utveckla sig? Detta är ju lika nödvändigt för dem som för postverket.

Man har sagt, att postverket icke skall kunna utsträcka sin verksamhet till de aflägsna bygderna i landsorten, om det icke får detta öfverskott. Men, mine herrar, vi hafva mycket färsk erfarenhet om att postverket har sina ögon riktade på helt andra företag än dessa små affärer i de aflägsna bygderna. Det är stora, dyrbara företag, som det har i sina tankar och som man vill bekosta med det skenbart stora öfverskott, som finnes hos detsamma. Jag tror, att det ur denna synpunkt är särdeles viktigt att man här låter kyrkan stå midt i byn.

Nu har postverket velat göra gällande, att det icke bör till statens jernvägar erlægga högre belopp för en vagn än nått och jemt den särskilda kostnaden för att föra med vagnen i tåget för postverkets räkning. Ja, det der kan nog låta bra, men huru förhåller sig postverket sjelft, när det skall göra staten en tjänst? Jag tager nu endast och jemför förhållandet mellan postverket och staten i ena eller andra fallet, ty jag anser, att det just är *detta*, som man här uteslutande bör taga i betraktande. När ett tjänstebref skall skickas på posten, tager då postverket endast så stor ersättning som den ökade kostnad är, postverket får vidkännas derigenom att detta tjänstebref medföljer? Nej, så är ingalunda förhållandet. Postverket tager af staten alldeles lika mycket som af den enskilde. Postverket har af statsverket ett ganska stort förslagsanslag på sjunde hufvudtiteln till postafgifter för tjänstebref och dylika försändelser, nemligen

400,000 kronor; men icke ens detta anslag räcker till. Så t. ex. uppgingo utgifterna under år 1891 till 414,591 kronor 72 öre. Postverket tager sålunda till sista öret ut af staten samma afgift som af den enskilde, men sjelft vill postverket icke, när det anlitar staten, betala till densamma så mycket som kan anses skäligt. Postverket betalar till statens jernvägar endast 476,000 kronor, som det sjelft uppgifver; det tager således af staten för tjenstebref och dylika försändelser 414,591 kronor 72 öre, men betalar till statsverket för sitt begagnande af jernvägarne endast 476,000 kronor. Jag hemställer till eder, mine herrar, om detta verkligen kan vara rent spel. Jag tror det icke. — Jernvägsstyrelsen beräknade, när ärendet hos densamma förekom, på grund af taxekomiténs utlåtande, att den borde hafva i ersättning för hvarje postvagn 2 kronor 80 öre pr mil, hvilket ungefär blir 28 öre pr kilometer. Taxekomitén föreslog efter noggrann utredning 18 öre pr kilometer; de enskilda jernvägarne hafva 30 öre pr kilometer. Det synes då icke orimligt, att detta belopp, 18 öre, som taxekomitén föreslog, verkligen fastställes.

Poststyrelsen framhåller i sitt svar, att, när det är boggiévagnar, i hvilka posten föres, postverket betalar 18 öre pr kilometer, efter som det fått större nytta af vagnen, då den är 48°/₁₀₀ drygare än de vanliga. — Ja, det låter nu ganska vackert, men om man ökar upp den nuvarande afgiften, 13 öre, med 48°/₁₀₀, så kommer man till ett belopp mellan 19 och 20 öre, således icke till det belopp af 18 öre, som postverket anser så stort. Långt ifrån att postverket betalar mera för boggiévagnen, så betalar det således i sjelfva verket mindre för denna än för den enkla vagnen. Någon ändring till det bättre har icke genom denna prisförhöjning inträdt — tvärt om.

Såsom sagdt, detta är från statens sida endast en bokföringsfråga och den bör såsom en sådan betraktas. Med de enskilda jernvägarne har den ingenting att skaffa.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Månsson: Herr talman, mine herrar! Om det här endast gälde frågan om statens jernvägar och postverket, så tror jag, att det icke vore så farligt, ty jag är öfvertygad om, att icke någon då skulle uppträda och försvara postverkets ställning eller yrka afslag på den föreliggande frågan. Men de talare, som här hafva uppträdt och yrkat, såsom jag nu gör, afslag, de frukta att, om denna skrifvelse aflättes, postverket kommer att betala ett sådant pris, som här ifrågasattes, eller 18 öre pr kilometer och postvagn. Och då är det mycket antagligt, att de framställningar komma att bifallas, hvilka nu föreligga från enskilda jernvägar och som ligga inne i postverket och enligt hvilka kostnaderna beräknats till 347,000 kronor. Anställer man en jemförelse, så är det lätt att finna, huruvida det kan vara möjligt för postverket att bära sig. Om det nu skall betala statens jernvägar med ett pris af 18 öre och så de enskilda jernvägarne skola tillgodogöra sig i samma proportion, då blir det allt ganska illa stäldt för postverket. Det är naturligen ingen fara med sådana stora platser som Stockholm, Göteborg och Malmö och andra stora städer, ty deras behof blir alltid på ett sådant utomordentligt sätt

Angående
ersättningen
till statens
jernvägs-
trafik för
postbeför-
dran å
statens jern-
vägar.

(Forts.)

tillgodosedt, att det nära nog gränsar till öfverdrift, men så är ingalunda förhållandet i många landsorter. Der är man rädd för att, om postverket skall komma i en sämre ställning, så att dess affärer icke gå i hop, det skall draga in på staten. Det kommer icke allenast att icke kunna bevilja ytterligare behof och utveckla sig i afseende å posttrafiken, utan det kommer att stänga och draga in på poststationerna, och det är detta, man är rädd för. — Min lifigaste tro är att så kommer att inträffa, om denna skrivelse afläses.

Om det gälde endast en bokföringsfråga emellan statens jernvägar och postverket, såsom talaren på stockholmsbanken nämnde, då gjorde det helt enkelt ingenting, men nu kommer den stora enskilda jernvägs-trafiken och blandar sig i saken, och detta är farligt. Men icke nog med detta; så komma äfven alla ångbåtar, som befordra posten för postverket.

Ja, det är visserligen sant, att de enskilda jernvägarne hafva mycket högre taxor, men det är dock en väsentlig skilnad på vagnar och de olika sätt, hvarpå de ersättas. De få från 30 ända ned till $7\frac{1}{2}$ öre, och om posten befordras 2 gånger per dag på en bana, så erlägges icke mer än $66\frac{2}{3}$ % af den vanliga afgiften, och om den befordras 3 gånger om dagen icke mer än $33\frac{1}{3}$ %, alltså icke mer än $\frac{1}{3}$ af den ordinarie afgiften. Detta gör, att det icke är så ofantligt stor skilnad, som det vid första påseende ser ut.

Vidare bör icke förglömmas, att postverket betalar till poststationsföreståndarne vid jernvägarne ganska ansevärliga belopp, uppgående till ända till 600 kronor till hvarje. 40 stationsföreståndare hafva öfver 400 kronor. Detta är summor, som jag tror, att man bör taga med i beräkningen.

Huru jag än ser denna sak, tror jag verkligen icke, att det är skäligt eller lämpligt, att Riksdagen blandar sig i den, utan jag tror, att det är bäst, att den låter postverket, jernvägsstyrelsen och Kongl. Maj:ts regering sköta denna sak. De ställa den nog så, att det blir rätt, skäligt och billigt, och jag tror, att det är klokast att Riksdagen låter bli att blanda sig i den. Om det behöfves någon liten ändring, så tror jag, att den nog kommer att vidtagas vår bön förutan.

Jag instämmer med de talare, som yrkat afslag.

Herr Boëthius: Jag kan ej neka till, att det förefaller mig riskabelt att på detta sätt höja denna afgift, ty jag fruktar, att det skulle komma att gifva stöd åt de enskilda jernvägarnes anspråk.

Herr v. Friesen har ej lyckats öfvertyga mig om, att någon fara härför ej skulle föreligga. Derför kan, enligt min åsigt, en sådan åtgärd, som här ifrågasattes, komma att leda till betydande utgifter för staten. Denna fråga är sålunda ej blott och bart en bokföringsfråga.

På grund häraf skall jag be att få instämma med de talare, som yrkat afslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och förklarade sig anse den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja.

Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under § 13 i utlåtandet n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är nämnda hemställan af kammaren, afslagen.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 70 ledamöter röstat ja, men 96 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 14.

Bifölls.

§ 15.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, med anledning af väckt motion om närmare föreskrifter angående sättet för utbetalning af nämndemän tillkommande ersättning för inställelse vid brottmålsransakning i vissa fall.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *A. Olsson* i Ornakärr afgifna motion, n:o 52, icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd.

Ordet begärdes af

Herr Olsson i Ornakärr, hvilken yttrade:

Herr talman! Jag har ej begärt ordet för att yrka bifall till min motion, hvilken afsåg att få en lagbestämmelse till stånd rörande nämndemäns rätt att hos kronofogde utbekomma ersättning, när nämndemän inställt sig å extra rättegångsdag vid brottmålsransakning.

Det tillfälliga utskott, som behandlat min motion, har nemligen gifvit det utlåtande, att kronofogde *har* skyldighet att till de nämndemän, som sådant önska, utbetala den ersättning, de kunna vara berättigade att undfå.

Alldenstund utskottet har denna åsigt och ingen af dess medlemmar reserverat sig mot dess utlåtande, skall jag ej under dessa förhållanden tillåta mig att göra något yrkande om bifall till min motion.

Angående ersättningen till statens jernvägs- trafik för postbefordran å statens jernvägar.
(Forts.)

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmälde
statsutskottets utlåtanden:

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändring i meddelade bestämmelser om uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka;

n: 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna kronofogdebostället Stommen n:o 1 om 1 mantal i Elfsborgs län; och

n:o 35, i anledning af väckt motion i fråga om förvaltning och användning af den Längmanska donationsfonden; samt

bevillningsutskottets memorial n:o 10, angående kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af punkten 2:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 3 med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2 med förslag till ny förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,18 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.